

เปิดโลก วรรณกรรมเช็ก: โบฮูมิล ฮราบัล

ความทรงจำน่าทึ่งแห่ง
ตัวละครไร้อำนาจ
ความเป็นการเมืองใน
ความไม่เป็นการเมือง
และสาระแห่งความไร้สาระ
ในกลวิธีการ “พลา้ม/แด”

วริตตา ศรีรัตนนา

Abstract

This paper is an overview of the life of and the selected works by Bohumil Hrabal (1914-1997), a Czech writer hailed as one of the best writers in the twentieth century. Its focus is on the ways in which Hrabal negotiates with the censorship imposed upon him and the people of his country through the form, style, content, and techniques of his writing. I propose that Hrabal's literary works intentionally feature and put on centre stage small and powerless characters who are paradoxically rendered powerful for their painful honesty and for the subtle ways in which they propel readers to question society and, most importantly, reflect upon themselves against the backdrop of fear and tyranny, as well as the atmosphere of paranoia. I also argue that by evading politics in his writings to compromise with the constraints of self-censorship and official censorship brought about by the totalitarian state where he chose to remain until his death, Hrabal was paradoxically political and vocal in his critique on the injustices which the people of his time were forced to encounter and with which they were forced to come to terms in a pragmatic and realistic manner. Life goes on, Hrabal's work repeatedly insists, even in a hopeless totalitarian state – for it is life itself and human's noble flaws of complacency and selfish pursuits of happiness which bring about and strengthen political oppression and dictatorship. However, not all has been lost. It is also

those very noble flaws which can topple the establishment. Mistakes can be redeemed in loud solitude by art, knowledge, compassion and honest reflection. Hrabal's "palavering" technique, in which the passage of time is spent in half-drunk conversations with people in pubs and factories or spent in monologues of solitude described in his writing, brings together what one understands to be typical binary oppositions such as dreams/reality, art/trash, the beautiful/the grotesque, the sacred/the profane, dissidence/political indifference—blending the ordinary and the extraordinary in ways which not only dismantle those very oppositions, but also challenge the limitations imposed by a political regime—laying bare the human spirit which remains resilient and proudly defiant against all odds.

ปฐมลิขิต: ความทรงจำแห่งตัวละครไร้อำนาจ

โบฮูมิล ฮราบัล [Bohumil Hrabal] (ค.ศ. 1914-1997) เกิดเมื่อวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1914 ที่เมืองบรือโน ภูมิภาคโมราเวีย ซึ่งในช่วงเวลานั้นเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี เป็นบุตรนอกสมรส นามสกุลเดิมคือ คิลิอัน [Kilián] อันเป็นนามสกุลของ มารีย์ คิลิอาโนวา [Marie Kiliánová] (ค.ศ. 1894-1970) ผู้เป็นมารดา มารีย์ คิลิอาโนวา ประกอบอาชีพเป็นผู้ช่วยนักบัญชีประจำโรงบ่มเบียร์ในเมืองเล็ก ๆ แห่งหนึ่งใกล้บรือโน เมื่อสมรสกับผู้ร่วมงานนามฟรานซิเช็ก ฮราบัล [František Hrabal] (ค.ศ. 1889-1966) โบฮูมิลผู้เป็นบุตรชายได้เปลี่ยนมาใช้นามสกุลของสามีคือ ฮราบัล [Hrabal] ตั้งแต่นั้นมา สถานภาพของสตรีที่มีบุตรนอกสมรสในสังคมออสเตรีย-ฮังการีที่อนุรักษ์นิยมและเคร่งศาสนาที่นับเป็นสถานภาพชายขอบ ชีวิตสตรีชายขอบที่ประกอบอาชีพของตัวเองนั้นยากลำบากและนับเป็น “มลลักษณะทางสังคม” (social stigma)² ในสายตาของผู้คนทั่วไป จึงไม่แปลกที่ตัวละครไร้อำนาจแต่ทรงพลังและตราตรึงใจที่สุดจากปลายปากกาของโบฮูมิล ฮราบัลนั่นคือตัวละครที่สร้างจากชีวิตของมารดาในนวนิยายเรื่อง *ปอسترซิซีนี* [Postriziny] ซึ่งแปลว่า “ตัดให้สั้น” ตีพิมพ์เมื่อค.ศ. 1974 นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องราวชีวิตของภรรยาสาวของผู้จัดการโรงบ่มเบียร์ในเมืองเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านจากอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการีเป็นสาธารณรัฐเชโกสโลวะเกียสมัยแรก (ค.ศ. 1918-1938) ที่แม้ขบวนการชาตินิยมเชโกสโลว์กันนั้นแข็งแกร่งแต่ผู้คนในเมืองยังคงผูกพันและยึดมั่นในคุณค่าอนุรักษ์นิยมกระแสหลักแห่งอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการีอย่างเคร่งครัดมีติดบอด แต่แล้วระบบคุณค่าของเมืองสิ้นคลอนเพียงเมื่อตัวละครเอกชื่อมารีย์/มาริชกา (เช่นเดียวกับมารดาของผู้เขียนนวนิยาย)

1. “JUDr. Bohumil Hrabal”. *Internetová Encyklopedie dějin Brna*. 24.11.2016. http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2697

2. จินดารัตน โพธิ์นอก. “มลลักษณะทางสังคม (14 พฤศจิกายน 2551)” *สำนักงานราชบัณฑิตยสภา*. <http://www.royin.go.th/?knowledges=%E0%B8%A1%E0%B8%A5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%97%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B9%91%E0%B9%94%E0%B8%9E%E0%B8%A4%E0%B8%A8%E0%B8%88>

แสดงความเป็นตัวของตัวเอง แสดงความเห็นอย่างตรงไปตรงมา และใช้ชีวิตในแบบที่ทำหายและรื้อถอนจนบจาริตสังคมปิศาจโดยอันล้ำสมัย—จนบจาริตอันเป็นมรดกตกทอดจากอาณาจักรเดิมที่ภาษาเช็กและชาวเช็กเป็นกลุ่มชนชายขอบ—สังคมในนิยายเรื่องนี้เป็นสังคมที่ยึดติดกับภาพของสตรีศรีภรรยาผู้มีภารกิจเดียวในชีวิตคือบำรุงบำเรอสามี เป็นสังคมที่ไม่ยอมรับภาพสตรีสมัยใหม่ที่ตัดผมสั้นและขี่จักรยาน เป็นสังคมที่ตกตะลึงเมื่อเห็นมาเรีย/มาริชกาปฏิบัติตนในแบบที่กุลสตรีไม่พึงปฏิบัติกัน ฉากการดื่มเบียร์และรับประทานอาหารเกินขนานที่คัดสรรมานี้เป็นฉากที่มาเรีย/มาริชกาทำหายชนบของสังคมที่มิกวาดภาพสตรีในอาการสำรวม ไม่รับประทานอาหารมูมาม:

*เพราะเมื่อฉันกิน ฉันไม่ได้กินอย่างเดียว ที่ถูกคือฉัน
สวาปาม... และเมื่อฉันกินเสร็จและกำลังใช้ขนมปัง
เช็ดจานอาหาร ฉันมองไปที่รอยแยกของประตูที่
เปิดอ้าออกมาว่าในความมืดสลัวแห่งช่วงสนธยา
ดวงตาของฟรันซิน [สามี] กำลังจ้องจ้องมาที่ฉันและ
ตำหนิฉันอีกแล้วที่สวาปามในจารีตธรรมเนียมที่ขัด
ต่อจารีตธรรมเนียมแห่งกุลสตรีผู้พึงประสงค์ และดิ
นะที่ฉันได้กินจนอิ่มแล้วเพราะสายตาดำหนิติเตียน
ของเขานั้นมักจะทำลายความอยากอาหารของฉัน
ไปเสียสิ้น*

มาเรีย/มาริชกาเป็นตัวละครที่พร้อมจะตัดขาดจากอดีตและเปิดโลกทัศน์คนในเมืองเธอมีเพียงจงใจปฏิบัติตนในแบบที่ขัดต่อธรรมเนียมกุลสตรีที่สังคมยอมรับแต่ยังตัดสินใจตัดผมสั้นตามสมัยนิยม นั่นคือตามแบบโจเซฟิน เบเกอร์ [Josephine Baker] (ค.ศ. 1906-1975) นักร้อง นักเต้น และนักแสดงออฟริกัน-อเมริกันสัญชาติฝรั่งเศส (เปลี่ยนสัญชาติหลังสมรสเมื่อค.ศ. 1937) ผู้โด่งดังในยุโรป เป็นสัญลักษณ์แห่งยุคแจ๊ส (Jazz Age) หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และเป็นสัญลักษณ์แห่งสตรียุคใหม่ผู้รักการแต่งกายและแสดงออกอย่างเสรีใน

3 Hrabal, Bohumil, "Cutting It Short", *Cutting It Short and The Little Town Where Time Stood Still*. Trans. James Naughton, Intro. Josef Skvorecky (London: Abacus, 1993), p. 23.

ทศวรรษ 1920 (flappers) การกล่าวถึงโจเซฟิน เบเกอร์ และความปรารถนาที่จะ “ตัดให้สั้น” ในตัวบทของฮราบัลจึงอาจเป็นสัญลักษณ์แทนการเปลี่ยนผ่านยุคสมัย ในช่วงเวลาที่สังคมเริ่มตัดขาดจากจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีและสถาบันทางศาสนา:

ฉันจึงพูดว่า “บอจา [ตัวละครที่เป็นช่างตัดผมท้องถิ่นในเรื่อง] ฉันอยากให้เธอหันผมฉันให้สั้นเหมือนโจเซฟิน เบเกอร์เลยนะ” บอจาซึ่งนำหนักรผมของฉันในอ้อมมือและกลอกตา “อะไรกัน จะให้ผมตัดเครื่องเกี้ยวก่องหนึ่งเดียวที่ยังเหลืออยู่กับออสเตรียอันเก่าแก่ล่ะหรือ”... บอจานั้น ไม่โอนอ่อนแต่อย่างใด “การตัดให้สั้นนั้นจะเป็นเหมือนการถ่มน้ำลายรดแผ่นดินปึงหลังพิธีรับศีลมหาสนิทเลยนะ!”⁴

จะเห็นว่าฮราบัลใช้ความย้อนแย้งแห่งชีวิตมารดาของตนเป็นวัตถุ癖ในการสร้างตัวละครที่ทรงอำนาจในความไร้อำนาจ แรงบันดาลใจของฮราบัลสะท้อนอยู่ในบุพพวาทะ (epigraph) หรือคำกล่าวนำในหน้าแรกของนวนิยายที่ว่า “La Bovary, c'est moi”/GUSTAVE FLAUBERT⁵ ซึ่งว่ากันว่าเป็นคำกล่าวของกุสตาฟ โฟลแบร์ต [Gustave Flaubert] (ค.ศ. 1821-1880) นักเขียนชาวฝรั่งเศส ผู้รังสรรค์มาตามโบวารี ตัวละครสตรีที่ตราตรึงในความทรงจำแห่งบรรณพิภพ เราจะเห็นว่ามาเรีย/มาริชกามีชะตาชีวิตที่แตกต่างจากมาตามโบวารีเพราะเธอไม่ยอมสยบต่อแรงกดดันทางสังคม และเพราะเธอเป็นสตรีผู้ทรงอำนาจเป็นผู้ชนะในเกมปีตาธิปไตย: “และเป็นที่ประจักษ์ว่าฉันมีอำนาจเหนือเขา [สามี] มากเพียงใด สายตาของฉันทำให้เขาติดกับแฉกสายตาของงูหลามตัวลายยามมันจ้องนกรระจอกผู้หวาดกลัว”⁶ แต่ผู้เขียนคือโบฮูมิล ฮราบัลอาจมีส่วนคล้ายกุสตาฟ โฟลแบร์ตที่—หากยึดตามบทวิเคราะห์ของฌอง ปอล ชาร์ตร์—โหยหาความยอมรับจากมารดาและเชิดชูสังคมมาตาธิปไตยมากกว่าปีตาธิปไตยโดย

4 Ibid., p. 126.

5 Ibid., p. 2.

6 Ibid., p. 8.

ปรารถนาที่จะเป็นสตรีผู้ทรงอำนาจอย่างมาตามโบวาริเอง ซึ่งไม่ห่างไกลจาก
ข้อที่ว่าธราบัลเป็นบุตรนอกสมรส เต็บโตมาในสังคมเผด็จการนิยมอย่างน้อย
สองระบอบจึงคิดว่าตนไร้อำนาจ ไม่มีปากไม่มีเสียง จึงไม่แปลกที่เขาจะยึด
มารดา—สตรีผู้เป็นตัวของตัวเองและพร้อมที่จะทำทุกอย่างเพื่อคงความเป็น
ตัวของตัวเอง อันเป็นนิยามแห่งเสรีภาพและอำนาจอันแท้จริง—เป็นแบบอย่าง
ในการใช้ชีวิต

นอกจากนวนิยายอันเป็นบทอุทิศอันงดงามแด่มารดาเรื่องนี้ โปฮูมิล
ธราบัลยังสนใจสำรวจชีวิตของสามัญชนผู้ไร้อำนาจที่ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้ระบอบ
เผด็จการในงานเขียนอื่น ๆ อีกด้วย หากพิจารณาจากชีวประวัติของธราบัล นัก
เขียนผู้มุ่งบันทึกความสามัญแห่งชีวิตประชาชน จะเห็นว่าธราบัลเองนั้นใช้ชีวิต
ที่ไม่ได้พิเศษพิสดารแต่อย่างใด เขาได้รับการศึกษาเบื้องต้นที่เมืองบริวโน เคย
เข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมแห่งเดียวกันกับที่มีลาน คุณเดรา [Milan Kundera]
(1929-) จะเข้าศึกษาในหลายปีถัดมา ส่วนการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยนั้น
ธราบัลลงทะเบียนเป็นนักศึกษาในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยชาร์ลส์ ณ กรุง
ปรากเมื่อ ค.ศ. 1935⁷ แต่กว่าจะสำเร็จการศึกษานั้น เขาใช้เวลายาวนานถึง
ค.ศ. 1946 เหตุผลที่สำคัญคือระบอบนาซีได้ยกเลิก ระเบียบ และเป็นอุปสรรคขัด
ขวางการเปิดทำการของมหาวิทยาลัยในเชโกสโลวะเกีย ในช่วงสงครามโลก
ครั้งที่ 2 ที่บ้านเกิดของธราบัลอยู่ภายใต้การปกครองของระบอบนาซีอันเป็น
ผลจากความตกลงมิวนิก [Munich Agreement]¹⁰ และเมื่อสิทธิในการศึกษา

7 Charmé, Stuart Zane. *Vulgarity and Authenticity: Dimensions of Otherness in the World of Jean-Paul Sartre* (Amherst: The University of Massachusetts Press, 1993), pp. 179-180.

8 "Život a dílo Bohumila Hrabala". 100. výročí narození Bohumila Hrabala (2013) <http://www.hrabal-nymburk.cz/index.php?stranka=zivotopis>

9 Prevost, Verbie Lovorn. "Bohumil Hrabal". *Salem Press Biographical Encyclopedia* (January, 2016).

10 ความตกลงระหว่างประเทศมหาอำนาจได้แก่ สหราชอาณาจักร (เนวิล แชมเบอร์ลิน เป็นผู้แทน) นาซีเยอรมนี (อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ เป็นผู้แทน) อิตาลี (เบนโต มุสโสลินี เป็นผู้แทน) และ ฝรั่งเศส (เอดูอาร์ ดาลาดิเยร์ เป็นผู้แทน) เกี่ยวกับอนาคตของเชโกสโลวะเกีย เมื่อ ค.ศ. 1938 ที่เมืองมิวนิก ประเทศเยอรมนี โดยประเทศมหาอำนาจได้อนุญาตให้นาซีเยอรมนียึดครองภูมิภาคซูดเตนแลนด์ (Sudetenland) อันมีเพียงเป็นที่พำนักของประชากรเชื้อสายเยอรมันหรือกลุ่มชนผู้พูดภาษาเยอรมัน หากยังเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของเชโกสโลวะเกียอีกด้วย เนื่องจากการประชุมครั้งนั้นไม่มีผู้แทนจากเชโกสโลวะเกียเข้าร่วม หรือใช้อำนาจอธิปไตยออกความเห็นและคัดค้านแต่อย่างใด ชาวเช็กและสโลวะเกียหลายคนได้เรียกความตกลงมิวนิกนี้ด้วยชื่ออีกชื่อหนึ่งคือ "เผด็จการมิวนิก" (Munich diktat)

ถูกไล่ออกจาก โยฮันน์ ฮราบัล ได้ผันตัวไปเป็นแรงงานรับจ้าง ประกอบอาชีพหลายรูปแบบด้วยกันเรื่อยมาจนถึงช่วงที่ระบอบคอมมิวนิสต์เรืองอำนาจ ตลอดชีวิตของเขา ฮราบัลทำงานที่หลากหลาย ตั้งแต่เป็นเสมียนในสำนักงานเจ้าพนักงานรับรองเอกสาร เซลล์แมนที่เร่ขายของตามบ้าน พนักงานควบคุมการเดินรถไฟ พนักงานควบคุมกำกับเวทีการแสดง คนงานในโรงงานถลุงเหล็ก จนถึงเป็นคนงานในโรงบดกระดาษ¹¹ ชีวิตและโลกความเป็นจริงของเขานั้นแทบจะเหนือจริง เพราะแม้จะสำเร็จการศึกษาเป็นนิติศาสตร์บัณฑิต แต่โยฮันน์ ฮราบัลไม่เคยประกอบอาชีพเป็นนักกฎหมาย¹² อาชีพและสถานะทางสังคมในแต่ละช่วงจังหวะชีวิตที่แตกต่างหลากหลายล้วนกลายเป็นวัตถุดิบของงานเขียน ส่งผลให้ฮราบัลถูกขนานนามว่าเป็นนักเขียนที่ "มีชื่อเสียงด้านบทบรรยายอันตลกขบขัน และเหนือจริงเกี่ยวกับโลกความเป็นจริงแห่งสามัญชนผู้ดิ้นรนต่อสู้เอาชีวิตรอด"¹³ มากกว่าเป็นนักเขียนที่เขียนต่อต้านระบอบการเมืองโดยไม่สนใจชีวิตของสามัญชนที่พยายามดิ้นรนหาความสุขและใช้ชีวิตอยู่ภายใต้ระบอบนั้น ๆ ตัวอย่างอันสะท้อนความสามัญที่เกินสามัญของฮราบัลและสะท้อนการใช้ประสบการณ์ทำงานในชีวิตจริงมารังสรรค์เป็นงานศิลปะที่ชัดเจนที่สุดคือ *ออสเตรช ซเลโดวานเน วลาเก้* [Ostře sledované vlaky] ซึ่งแปลว่า "ขบวนรถไฟในการเฝ้าระวังใกล้ขีด" ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1965 นวนิยายขนาดสั้นอันเลื่องชื่อนี้ฮราบัลร่วมดัดแปลงบทกบ์ยีชี เมนเซล [Jiří Menzel] (1938-)¹⁴

11 Prevost, Verbie Lovorn. "Bohumil Hrabal". *Salem Press Biographical Encyclopedia* (January, 2016).

12 "Bohumil Hrabal". *Osobnosti.cz* (2016) <http://www.spisovatele.cz/bohumil-hrabal#cv>

13 Prevost, Verbie Lovorn. "Bohumil Hrabal". *Salem Press Biographical Encyclopedia* (January, 2016).

14 ยีชี เมนเซล ได้ดัดแปลงงานของโยฮันน์ ฮราบัลเป็นภาพยนตร์หลายเรื่อง และฮราบัลเองได้ร่วมงานกับยีชี เมนเซลในฐานะผู้ให้คำแนะนำและผู้เขียนบทภาพยนตร์หลายครั้ง ภาพยนตร์หลักสองเรื่องอันเป็นผลของความร่วมมือใกล้ขีดระหว่างนักเขียนและผู้กำกับ โดยฮราบัลทำหน้าที่เขียนบทภาพยนตร์ ได้แก่ 1) เรื่อง "สกรรขวานชี นา นิตี" ["Skřivanci na niti"] ซึ่งแปลว่า "นกกระจาบบนเส้นด้าย" ถ่ายทำแล้วเสร็จเมื่อ ค.ศ. 1969 แต่ถูกทางการห้ามฉาย ภาพยนตร์เรื่องนี้ดัดแปลงจากรวมเรื่องสั้นของฮราบัลซึ่งตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1965 เรื่อง "อินเซราต นา ดุม เว คตเรม อุช เนคซี บิตเลต [Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet] แปลว่า "โฆษณาขายบ้านที่ฉันไม่อยากจะอยู่อีกต่อไป" และได้ฉายเป็นทางการครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1990 2) เรื่อง "สลาฟนอสตี สเนเชเน็ก" ["Slavnosti sněženek"] ซึ่งแปลว่า "เทศกาลดอกหยาดหิมะ" เมื่อ ค.ศ. 1984 ภาพยนตร์เรื่องนี้ดัดแปลงจากตัวบทวรรณกรรมชื่อเรื่องเดียวกันที่ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1978

ผู้กำกับคนสำคัญแห่งขบวนการคลื่นลูกใหม่แห่งศิลปะและภาพยนตร์เซโก-สโลวะเกีย ภาพยนตร์ชื่อเรื่องเดียวกันกับงานเขียนของฮราบัลสั้นชนะรางวัลออสการ์สาขาภาพยนตร์ภาษาต่างประเทศยอดเยี่ยมเมื่อ ค.ศ. 1967 *ขบวนการไฟในการเผาระวังใกล้ขีด* เป็นเรื่องราวของชายหนุ่มคนหนึ่งประกอบอาชีพพนักงานควบคุมการเดินรถไฟซึ่งมาเสียชีวิตอย่างน่าเสียดายในขณะที่พยายามวางระเบิดขบวนรถไฟในการเผาระวังใกล้ขีดอันบรรทุกยุทธโธปกรณ์ของกองทัพนาซีเยอรมนีที่แล่นผ่านเข้ามาในดินแดนเช็ก—รัฐในอารักขาของระบอบนาซี—ระหว่างทางไปเสริมการสู้รบกับรัสเซีย ตัวละครเอกของนวนิยายขนาดสั้นเรื่องนี้เป็นชายหนุ่มพรหมจรรย์และไร้เดียงสานาม มิลอช ฮีร์มา ผู้พยายามฆ่าตัวตายไม่ใช่เพราะรู้สึกเศร้าใจเรื่องสภาวะโหดร้ายของสงคราม ไม่ใช่เพราะรู้สึกอึดอัดตันใจที่ชาติบ้านเมืองของตนนั้นถูกทรยศและกดขี่ข่มเหงโดยระบอบนาซีแต่อย่างใด หากเพราะรู้สึกอึดอัดตันใจที่ความเป็นชายของตนนั้นอ่อนแอ ปวกเปียก ไม่อาจทำให้คนรักรู้สึกสุขสมได้ เหตุผลส่วนตัวหนึ่งเดียวนี้ที่ดูจะไม่เกี่ยวกับการเมืองและการสงครามแต่อย่างใด แต่ฮราบัลพลิกความคาดหมายของผู้อ่านโดยแสดงให้เห็นว่าการเมืองและเรื่องส่วนตัวที่ดูจะไม่สลักสำคัญอะไรนั้นอาจไม่อาจแยกออกจากกันได้สมบูรณ์เด็ดขาด:

“ผมชื่อมิลอช ฮีร์มา” ผมพูดตะกุกตะกัก “คุณรู้มั๊ย ผมกรี๊ดเส้นเลือดตรงข้อมือเพราะว่ากันว่าผมมีอาการของโรคหลังเร็ว เรือล่มตั้งแต่ปากอ่าว แต่มันไม่จริงหรอกนะ โอ มันก็จริงอยู่ที่ผมดันโรยราเหมือนดอกกลี๋ยยามอยู่กับผู้หญิงของผม แต่ขอให้คุณอย่าไปบอกใครนะ ผมเป็นชายทั้งแท้ทั้งจริง ๆ”¹⁵

โยเซฟ ชกวอเร็ตสกี นักเขียนชาวเช็กผู้อพยพไปประเทศแคนาดาหลังการบุกครองเชโกสโลวาเกียของกองกำลังฝ่ายสนธิสัญญาออร์ซอและได้รับการเสนอชื่อเข้ารับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมเมื่อ ค.ศ. 1982 ได้วิเคราะห์ไว้ว่าฮราบัล

15 “ Ji Menzel”, Česko-Slovenská filmová databáze (2016) <http://www.csfd.cz/tvurce/968-jiiri-menzel/>

16 Hrabal, Bohumil. *Closely Observed Trains*. Trans. Edith Pargeter (London: Abacus, 1990), p. 73.

จึงใจนำเสนอเรื่องราวความรักและความใคร่ของคนธรรมดาเพื่อท้าทายขนบ
การเล่าวีรกรรมของเหล่าวีรชนแห่งขบวนการชาตินิยมเช็กที่ต่อต้านระบอบ
นาซี งานวรรณกรรมชาตินิยมสุดขั้วเหล่านี้มักบดบังหรือลบเลือนความเป็น
มนุษย์ไปเสียสิ้น ทั้งไว้เพียงตัวละครแบนราบไร้มิติเหมือนรูปปั้นนักบุญที่มี
เพียงไร้เนื้อหนังมังสาแต่ยังไร้จิตวิญญาณอีกด้วย¹⁷ ในช่วงสงครามและในช่วงที่
ระบอบเผด็จการนิยมมุ่งครอบงำความคิดของผู้คน ปัจจัยที่ทางการเมืองมักมองข้าม
คือข้อที่ว่าประชาชนคนธรรมดาต้องจัดการกับปัญหาส่วนตัวที่ห่างไกลจาก
ปัญหาระดับชาติ ไม่ใช่ทุกคนจะมีสำนึกทางการเมืองอันแรงกล้าและสามารถ
พลีชีพเพื่ออุดมการณ์อย่างเดียว ปัจจัยความเป็นมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญและ
ทรงพลังกว่าวาทกรรมทางการเมือง มิลอช ฮีร์มานันต์ตัดสินใจร่วมขบวนการ
ชาตินิยมโดยการวางระเบิดขบวนรถไฟนาซีเพียงเพราะต้องการกู้คืนความเป็น
ชายและกู้คืนความเคารพตัวเองหลังประสบการณ์ทางเพศที่สิ้นคลอนความ
เชื่อมั่นในตัวเอง ไม่ใช่เพราะยึดมั่นและพร้อมยอมตายเพื่อวาทกรรมทางการเมือง
อย่างที่สภาพการณ์และผลลัพธ์คือการเสียชีวิตของเขาอาจทำให้เราเข้าใจ
นอกจากตัวละครเอกคือมิลอช ฮีร์มาแล้ว เพื่อนร่วมงานของเขาที่ชื่อลาติส
ลาฟ ฮูบิชกานันต์เป็นตัวละครที่มีเนื้อหนังมังสาเปี่ยมด้วยความเป็นมนุษย์ ฮูบิช
กาถูกสังคมนั่งเล็งถึงขั้นถูกทางการพิจารณาสอบสวนความประพฤตินี้เนื่องจาก
เขาได้ใช้ตราประทับรถไฟประทับลงบนร่างของพนักงานโทรเลขสาวประจำ
สถานีรถไฟผู้มิเพียงสมยอม แต่ยังยอมรับกับทางการว่าชอบใจกับการเล่นสนุก
ดังกล่าว ทางการไม่สามารถเอาผิดฮูบิชกาได้เนื่องจากฝ่ายหญิงสมยอม ทำได้
แต่เพียงติเตียนฮูบิชกาว่าการยึดความต้องการทางเพศของตนเป็นที่ตั้งนั้นขัด
ต่อวาทกรรมชาตินิยมอันเป็นวาทกรรมกระแสหลักในช่วงเวลานั้น:

“คนหนุ่มคนสาวของเราล้วนร่วมกันต่อสู้เพื่อยุโรป
อันเสรี แล้วพวกท่านทำอะไรกันอยู่ที่นี่ คุณท่าน
มัวแต่ประทับตราต่าง ๆ ลงบนบั้นท้ายของแม่สาว
นักโทรเลข!” เขา [ผู้ตรวจการเช็คนีเช็ก] กล่าวและ
หันกลับไปไปยังโต๊ะเพื่อหยิบภาพถ่าย [ภาพถ่ายตรา

17 Škvorecký, Josef. “Introduction”. *Cutting It Short and The Little Town Where Time
Stood Still*. Bohumil Hrabal. Trans. James Naughton (London: Abacus, 1993), p. xii.

ประทับบนร่างของพนักงานโทรเลขสาว] เหล่านั้น
ขึ้นมาชมอีกครั้งก่อนขว้างทิ้งไป

...

“พวกเขื่อนี่นะ รู้มัยว่าพวกนี้ธาตุแท้คืออะไร” ผู้
ตรวจการเขื่อนี้เข็กกล่าว “สัตว์เดรัจฉานที่วัน ๆ
เอาแต่ยิ้มยิงฟัน”¹⁸

ผู้เขียนบทความวิจัยนี้เห็นด้วยกับบทวิเคราะห์ของโยเซฟ ชกวอเร็ตสกีที่ว่าว-
นินายขนาดสั้นเรื่องนี้เป็น “การหลอมรวมผสมผสานกันของความทรमानแห่ง
ความต้องการทางเพศและการก่อวินาศกรรมต่อต้านระบอบนาซี”¹⁹ และขอ
เสนอว่าตัวละครที่ (เข้าใจไปว่า) ไร้อำนาจอย่างมิลอช ฮีร์มา อาจเป็นสัญลักษณ์
แทนปัจเจกชนผู้ไม่ตระหนักข้อความจริงที่ว่าตนทรงพลังอำนาจและเป็น
มากกว่าเบี้ยต่อรองทางการเมือง งานเขียนของฮราบัลเผยให้เห็นถึงความสำคัญ
ของสามัญชน ด้วยระบอบเผด็จการจะตั้งอยู่หรือถูกทำลายไม่เหลือซากได้ก็
เพราะปัจจัยความเป็นมนุษย์ที่ดูไม่สลักสำคัญและเหนือการคาดเดา ความทรง
อำนาจของมิลอช ฮีร์มามีได้อยู่ที่การส่งเสริมและขับเคลื่อนขบวนการชาติ-
นิยมเข็กเท่านั้น หากในฐานะตัวละคร มิลอช ฮีร์มาทำให้ผู้อ่านเห็นความเปล่า
ประโยชน์ของสงครามที่มีเพียงคร่าชีวิตชายหนุ่มผู้อยู่ในห้วงรักเท่านั้น หากยัง
คร่าความเป็นมนุษย์ที่—ในทัศนะของฮราบัล—ควรจะเป็นสิ่งที่สูงส่งและ
ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งกว่าระบอบเผด็จการหรือวาทกรรมทางการเมืองใด ๆ

มิลอช ฮีร์มาอาจเป็นตัวละครที่ไร้อำนาจ ประกอบอาชีพที่ดูไม่สลัก
สำคัญอะไร แต่แท้จริงนั้นเขากลับทรงพลังอย่างยิ่งยวด ความเปลี่ยนแปลงของ
ทัศนคติของเขานั้นสำคัญยิ่งเพราะทำให้ผู้อ่านได้คิดทบทวนและ/หรือ
เปลี่ยนแปลงทัศนคติตามตัวละครนี้ เห็นได้ในฉากที่ตัวละครเอกถูกทหาร
เยอรมันยิงสังหารหลังวางระเบิดขบวนรถไฟ ก่อนหน้าที่จะก่อวินาศกรรม เมื่อ

18 Hrabal, Bohumil. *Closely Observed Trains*. Trans. Edith Pargeter (London: Abacus, 1990), pp. 56-57.

19 Škvorecký, Josef. “Introduction”. *Cutting It Short and The Little Town Where Time Stood Still*. Bohumil Hrabal. Trans. James Naughton (London: Abacus, 1993), p. xii.

คราวที่มีลอค ฮีร์มาได้ข่าวว่าเมืองเดรสเดนถูกทิ้งระเบิด เขาไม่รู้สักเห็นใจชาวเยอรมันที่ต้องหกระเหินเร่ร่อนเพราะสงคราม ไม่เห็นว่าชาวเยอรมันเป็นมนุษย์เท่ากัน: “และผมไม่มีความสงสารให้พวกเขา ผมผู้ร่ำให้แต่ละครั้งที่ลูกแพะตัวหนึ่งถูกเชือดและร่ำให้เมื่อเห็นความทุกข์ทนของโลกนี้ผมไม่อาจมีใจสงสารพวกเยอรมันได้เลย”²⁰ แต่เมื่อเขาถูกศัตรูยิงและกำลังนอนบาดเจ็บใกล้เสียชีวิตเคียงร่างทหารเยอรมันที่พยายามสังหารเขานั้น เขาพลันระลึกได้ว่าว่าทหารเยอรมันที่ส่งเสียงร้องหา “มุตติ มุตติ มุตติ” (Mutti)²¹ ที่แปลว่าแม่ ซ้ำ ๆ กันนั้น เป็นมนุษย์ที่มีหัวใจหัวใจ มีคนรัก และเป็นทีรักของใครสักคนเช่นเดียวกับเขา:

และแล้วเขา [ทหารเยอรมัน] ก็ได้ย่ำเตือนถึงสิ่งที่ผมไม่อยากนึกถึง แม่ของผมจะยืนอยู่หลังผ้าม่านยามเช้าเพื่อรอผม แต่ผมจะไม่มีวันปรากฏตัวออกมาจากตรอกทางเดินและเดินเลี้ยวไปยังจัตุรัส และแม่คงจะไม่ขยับม่านเพื่อส่งสัญญาณว่ารอผมอยู่ ว่าแม่เห็นผมแล้ว ว่าแม่สุขใจ... เพราะแม่ไม่อาจนอนหลับสบายได้ในช่วงคำคืนที่ผมอยู่เวร คงจะเป็นเช่นเดียวกับที่ภรรยาของทหารคนนี้นอนไม่หลับตั้งแต่วันที่เขากลับ ภรรยาของเขาคงจะยืนหลังม่านที่ไหนสักแห่งและเฝ้ารอให้ใครสักคนเลี้ยวเข้ามาตามถนนและกวักมือเรียกหา คน ๆ นั้นก็คือผู้ชายคนหนึ่งที่กำลังนอนย่ำเท้าอยู่กับที่และร้องหาเธอ เดินสวนสนามเรื่อยไป สวนสนามที่จะถึงจุดหมายปลายทางเดียวนั้นคือความตาย”²²

โบฮูมิล ฮราบัล นับเป็นทายาททางวรรณศิลป์ของนักเขียนเช็กคนสำคัญนาม ยาโรสลาว ฮาเช็ก [Jaroslav Hašek] (ค.ศ. 1883-1923) ทั้งใน

20 Hrabal, Bohumil, *Closely Observed Trains*. Trans. Edith Pargeter (London: Abacus, 1990), p. 82.

21 *Ibid.*, p. 87.

22 *Ibid.*, p. 89.

ด้านกลวิธีการประพันธ์และทัศนคติ²³ ฮาเช็กเป็นผู้เขียนชุดนวนิยายเรื่อง *การผจญภัยอันซึ้งเป็นขีต้ายของพลทหารเชวกในช่วงมหาสงคราม* ตีพิมพ์ระหว่าง ค.ศ. 1921-1923 อันเป็นเรื่องราวของพลทหารที่ชื่อโยเซฟ เชวกที่พยายามประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลทหารชั้นเอกโดยทำตามคำสั่งของผู้บัญชาการแทบทุกตัวอักษรและหลายครั้งทำเกินเลยคำสั่งจนถึงขั้นแอบเสิร์ดและจนถึงขั้นที่ว่าตัวพลทหารเชวกเอาได้ทำให้วาทกรรมชาตินิยมและสงครามนั้นดูเป็นเรื่องตลกขบขันชวนตั้งคำถามไป เชวกซึ่งเป็นเพียงพลทหารชั้นผู้น้อยกลับทรงพลังอันยิ่งใหญ่เพราะได้กล่าวและปฏิบัติตนในแบบที่สะท้อนความโง่เง่าเปล่าประโยชน์ของสงคราม เช่นเดียวกับฮาเช็ก ฮราบัลเล่าเรื่องราวและบรรยายชีวิตและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนไร่อำนาจ อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าตัวละครที่ไร่อำนาจกลับทรงพลังอำนาจเนื่องจากตัวบททำให้ผู้อ่านที่ต้องเผชิญสภาวะฉุกเฉินแห่งรัฐบาลเบ็ดเสร็จนิยมได้พาตัวเองเข้าสู่ “สภาวะฉุกเฉิน” คือได้วิเคราะห์หิวพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามสภาพสังคมและการเมืองไปกับตัวละคร

ในนวนิยายขนาดสั้นเรื่อง *พรชิลิช ฮลูชนา ซาโมตา* [Přiliš hluchá samota] ซึ่งแปลว่า ความเปลี่ยวตายอันกึกก้องเกินต้าน ซึ่งเขียนประมาณช่วง ค.ศ. 1972-1976 ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ด้านคอมมิวนิสต์ใต้ดินเมื่อ ค.ศ. 1977 และได้รับอนุญาตได้ตีพิมพ์อย่างเป็นทางการหลังระบอบคอมมิวนิสต์ในโซโกสโลวะเกียล่มสลายเมื่อ ค.ศ. 1989²⁴ เป็นเรื่องราวของคนงานบดอัดกระดาษขยะรีโซเคิลคนหนึ่งนามฮัญจาที่ต้องอยู่ในสภาวะอันย่อนแอ้ง คือ รักหนังสือและการอ่านหนังสือเป็นชีวิตจิตใจแต่ต้องประกอบอาชีพทำลายหนังสือในสมัยที่สาธารณรัฐสังคมนิยมเชโกสโลวะเกีย (ค.ศ. 1948-1990) เช่นเซอร์จันเขียนและงานศิลปะต่าง ๆ ที่ขัดต่อวาทกรรมการเมืองเผด็จการและอุดมการณ์ความเชื่อของผู้มีอำนาจ ฮัญจามองว่าตนได้รับการศึกษาอย่างไม่ได้ตั้งใจเพราะแอบอ่านหนังสือและได้ลักลอบขโมยหนังสือบางเล่มที่เขาต้องทำลาย—ส่วนใหญ่

23 Němcová, Jeanne. "Introduction". *Czech and Slovak Story Stories*. Ed. Trans. with Intro. Jeanne W. Němcová (London: Oxford University Press, 1967), p. xiv.

24 Kuhlman, Martha. "The Silence of the Page One trop bruyante solitude: The Graphic Novel Adaptation of *Too Loud a Solitude* by Bohumil Hrabal". *European Comic Art* 1.2. ISSN 1754-3797 (print) 1754-3800 (online) (Liverpool: Liverpool University Press, 2008), p. 157.

เป็นหนังสือปรัชญาอันส่งเสริมให้ผู้อ่านคิดวิเคราะห์และตั้งคำถามชีวิต—กลับ
บ้านเหมือนเก็บแมวจรจัดไปเลี้ยงที่บ้านเต็มไปหมด²⁵

จะเข้าใจงานเขียนที่สำคัญของฮราบีลเรื่องนี้ได้ ผู้อ่านจะต้องเข้าใจเหตุ-
การณ์ทางประวัติศาสตร์เชโกสโลวะเกียช่วงทศวรรษ 1970 หรือช่วงระบอบ
“การทำให้เป็นปกติ” (normalisation) นั้นแข็งแกร่งที่สุด หลังความล้มเหลว
ของแผน “สังคมนิยมที่มีใบหน้ามนุษย์” (socialism with a human face) อัน
เป็นแผนปฏิรูปที่เน้นเสรีภาพสื่อมวลชน เสรีภาพการรังสรรค์งานศิลปะ และ
การส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับปัจเจกที่อเล็กซานเดอร์ ดุบเช็ก (Alexander
Dubček) ผู้ดำรงตำแหน่งประธานพรรคสังคมนิยมตั้งแต่เดือนมกราคม
ค.ศ. 1968 ได้เสนอตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ. 1968 แต่ถูกโซเวียตรัสเซียและ
กองกำลังฝ่ายสนธิสัญญาออร์ซอระงับปราบปราม (Warsaw Pact Inva-
sion) เมื่อเดือนสิงหาคมปีเดียวกัน ดุบเช็กถูกกดดันให้ลาออกจากตำแหน่ง ผู้
ดำรงตำแหน่งประธานพรรคต่อจากดุบเช็กคือกุสตาฟ ฮุสาก (Gustáv Husák)
ฮุสากได้กล่าวว่าพันธกิจของเขาคือการทำให้เชโกสโลวะเกียเป็นปึกแผ่น (con-
solidation) และกลายมาเป็นปกติ (normalisation) แม้เขานิยมคำว่า “ทำให้
เป็นปึกแผ่น” มากกว่า “ทำให้ปกติ” แต่เนื่องจากในช่วงเวลาที่โซเวียตรัสเซีย
ปราบปรามความพยายามปฏิรูปเปลี่ยนแปลงระบอบต่าง ๆ ในภูมิภาคยุโรป
กลางและยุโรปตะวันออกตั้งแต่ค.ศ. 1956 เป็นต้นมา คำว่า “ทำให้เป็นปกติ”
ในภาษารัสเซีย [нормализация] ได้กลายเป็นศัพท์มาตรฐานที่สื่อถึงถึง
2 ความหมายด้วยกัน ความหมายแรกคือกระบวนการส่งเสริมความเป็น
ปกติ ความหมายที่สองคือกระบวนการยังให้ประชาชนปรับตัวให้สอดคล้องกับ
วาทกรรมการปกครองและค่านิยมสังคมนิยมหลักก่อนนี้ การ “ทำให้เป็นปกติ”
อันเป็นการเปลี่ยนคำ (euphemism) แบบฉบับระบอบโซเวียตมีสองความ
หมาย ความหมายแรกคือการฟื้นฟูหวนคืนสู่การคุมอำนาจปกครองของโซเวียต
ตามชนบ (norm) เดิม หรือตามปกติ (normal) ความหมายที่สองคือการใช้
มาตรการประเมิน ตรวจสอบ และปรับอีกครั้งเพื่อความเป็นมาตรฐานตามแบบ

25 เป็นที่ทราบกันว่าโบตุนิล ฮราบีลรักแมวมานัก ใฝ่อุปการะเลี้ยงดูแมวจรจัดและแมวเลี้ยงราว 25 ตัว
เต็มกระพ้อมเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่ชื่อว่า เคิร์สโก (Kersko) ภูมิภาคโบฮีเมียตอนกลาง

ที่โซเวียตรัสเซียกำหนด²⁶ ความเปลี่ยนแปลงอันกึกก้องเกินด้าน ของฮราบัล สะท้อนการใช้ชีวิตในบรรยากาศความหวาดระแวงและการเซ็นเซอร์อันเป็น ลักษณะสำคัญของสังคมช่วงดังกล่าว สังคมที่หนังสือดี ๆ ถูกทำลายมากเสีย จนผู้คนรู้สึกเคยชินและชินชาไม่ปรารถนาที่จะอ่านหนังสือแสวงหาความรู้ ใน ตัวบทที่คัดสรรมาวิเคราะห์นี้ ฮัญจาผู้ไร้อำนาจได้แต่เฝ้ามองกลุ่มแรงงานหนุ่ม สาวผู้ยึดมั่นในวาทกรรมระบอบคอมมิวนิสต์ราวกับหลุดมาจากงานศิลปะแนว สังคมนิยม (Socialist Realism) ฉีกทิ้งทำลายหนังสือโดยไม่คิดที่จะเปิด หนังสืออ่านแม้แต่ประโยคเดียว นอกจากนี้ เนื่องจากเซโกสโลวะเกียในช่วงเวลานั้นมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรม เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เข้ามามีส่วนทำให้การทำลาย ล้างหนังสือเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เทียบกับเครื่องอัดไฮดรอลิกเครื่อง เก่าในห้องทำงานใต้ดินของฮัญจาแล้ว เครื่องอัดไฮดรอลิกขนาดใหญ่ยักษ์ที่เขา ยืนมองอยู่นั้นมีเพียงลิดรอนอาชีพอดกระดากของเขาอันเป็นตัวตนของเขา แต่ ยังเสริมสร้างความเป็นเครื่องจักร ความไม่รู้สึกรู้สมและไม่เห็นคุณค่าหนังสือ หรือภูมิปัญญาในบรรดาเพื่อนร่วมชาติของเขา โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ฮัญจาได้ แต่เฝ้ามองโศกนาฏกรรมตรงหน้าและได้แต่รำพึงรำพันกับตัวเองว่า:

พวกนี้ [แรงงานหนุ่มสาว] ดีแต่ทำงานง ๆ ไป เค็ด ดึงปกหนังสือออกจากตัวหนังสือก่อนโยนหนังสือ ที่ยับยุ่ยนำเวทนาลงไปบนสายพานอย่างสงบเงียบ และเย็นชาไม่รู้สึกรู้สมอะไรต่อคุณค่าความหมาย ของหนังสือเล่มหนึ่ง ๆ ไม่สำเหนียกเลยว่าหนังสือ แต่ละเล่มนั้นกว่าจะออกมาเป็นเล่มได้จะต้อง ประกอบด้วยคนนั่งเพียรเขียนออกมาเป็นหนังสือ คนทำหน้าที่บรรณาธิการ คนออกแบบปก คนจัด หน้า คนนั่งอ่านพิสูจน์อักษร คนแก้ไขเนื้อหา คน ตรวจสอบฉบับปรุฟ คนตรวจเลขหน้าหนังสือ แต่ละหน้า คนทำงานประจำแท่นพิมพ์ คนเย็บเล่ม ทำสันหนังสืออย่างประณีต คนบรรจุหนังสือลงไป

26 Williams, Kieran. *The Prague Spring and its Aftermath: Czechoslovak Politics, 1968-1970* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997), pp. 39-40.

ในกล่อง คนทำบัญชีรายรับรายจ่าย คนตัดสินใจ
 ว่าหนังสือเล่มนี้ไม่เหมาะสม คนสั่งให้สับขี้ทำลาย
 ล้างหนังสือ คนขนหนังสือไปยังคลังเก็บของ คน
 แยกหนังสือขึ้นไปเรียงบนรถบรรทุก คนขับรถ
 บรรทุกขนหนังสือไปยังโรงบดขยะคือที่นี่ที่คนงาน
 สวมถุงมือสีส้มและสีฟ้าสาดใสกำลังตั้งทิ้งหน้าปาก
 ออกจากไส้ก่อนโยนซากที่เหลือลงบนสายพาน
 สายพานที่กระตุกตัวเคลื่อนที่โดยไม่หยุดยั้ง นำพา
 ซากไร้หน้ที่เหลือของหนังสือลงไปยังแท่นอัดอัน
 ใหญ่ยักษ์เพื่อให้ไอ้เจ้าเครื่องนี้ทำการแปรสภาพ
 เป็นก้อนขยะ ก้อนขยะเหล่านี้ก็จะถูกส่งต่อไปยัง
 โรงงานกระดาษเพื่อขจัดสีฉวีวรรณให้เป็นกระดาษ
 เปล่าอันผุดผ่องไร้เดียงสา ไร้ตัวอักษรจารึกใด ๆ
 กระดาษขาวซึ่งจะนำไปแปรสภาพเป็นหนังสือเล่ม
 ใหม่... ต่อไป ขณะที่กู่ยีนพิงราวบันไดอยู่ตรงชั้น
 บันไดและสังเกตกิจการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเบื้อง
 ล่างนั่นเอง กลุ่มเด็กนักเรียนพร้อมครูปรากฏกาย
 ท่ามกลางแสงอาทิตย์อันสว่างจ้า คงเป็นกลุ่มครู
 นักเรียนออกทัศนศึกษาเป็นแน่นี้เป็นโอกาสที่เด็กๆ
 จะได้เรียนรู้กรรมวิธีการรีไซเคิลกระดาษขยะ
 กระมัง ครูคนหนึ่งหยิบหนังสือเล่มหนึ่งขึ้นมา ชูให้
 นักเรียนทุกคนเห็นก่อนสาธิตวิธีการฉีกทิ้งหน้าปก
 ออกจากตัวเล่ม หลังจากนั้นนักเรียนทุกคนก็หยิบ
 หนังสือขึ้นมาฉีกตาม โยนปกที่กระซากออกจาก
 เล่มหนังสือทิ้งไปและแม่น้ำมือของเด็ก ๆ จะเล็ก
 แม้หนังสือพยายามสู้พยายามยื้อชีวิตตัวเอง แต่
 นิ้วมือเล็ก ๆ เหล่านี้ได้รับชัยชนะในที่สุด หลังจาก
 นั้นคิ้วที่ขมวดของนักเรียนก็คลาย กิจการทำลาย
 หนังสือท่ามกลางเสียงให้กำลังใจและเชิญชวนของ

เหล่ากองทัพประชาชนคนใช้แรงงานก็ดำเนินต่อไปไม่มี
อะไรติดขัด...²⁷

นวนิยายขนาดสั้นนี้แสดงให้เห็นผ่านทัศนยะและชีวิตของตัวละครที่ไม่มีปากเสียงไม่มีอำนาจต่อกรกับรัฐบาลผลเสียอันน่าสะพรึงกลัวของระบอบเบ็ดเสร็จนิยมในระยะยาวนั้นมีโช้อตราการอ่านหนังสือที่ลดลงเท่านั้น หากเป็นการไม่รู้สึกรู้สมและไม่ใส่ใจการเมืองของคนรุ่นใหม่ผู้เลือกที่จะเชื่อฟังผู้นำและน้อมรับค่านิยมเผด็จการอย่างหน้ามิดต้ามัวและละเลยที่จะตั้งคำถามว่าเหตุใดตนถึงถูกกดขี่และเหตุใดหนังสือและงานศิลปะบางงานถึงต้องถูกเซ็นเซอร์และทำลาย

ความเป็นการเมืองในความไม่เป็นการเมือง

ในขณะที่ความสัมพันธ์จากบนลงล่างของขั้วคู่ตรงข้าม “ระบอบเผด็จการ—ประชาชนผู้ถูกกระทำ/ถูกกดขี่” เป็นแก่นเรื่องและใจความสำคัญแห่งงานเขียนแนวเสียดสีการเมืองของวาตซลัฟ ฮาเวล [Václav Havel] (ค.ศ. 1936-2011) นักคิด นักเขียน หนึ่งในแกนนำกระบวนการต่อต้านระบอบเผด็จการผู้ร่างคำประกาศศกกฎบัตร '77 (Charter 77) “ที่มีจุดประสงค์เพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพแก่ประชาชน โดยเฉพาะสิทธิที่จะคิดเห็นต่าง การเป็นอิสระจากความกลัว และสิทธิในแสวงหา รับ เผยแพร่ข้อมูลทุกประเภท โดยเสรี”²⁸ และรัฐบุรุษชาวเช็กคนสำคัญผู้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีเชโกสโลวะเกียหลังการปฏิวัติกำมะหยี่ (Velvet Revolution)²⁹ ขั้วคู่ตรงข้ามที่

27 Hrabal, Bohumil. *Přilisi hlučna samota*. Epilogue. Mlían Janković (Praha: Odeon, 1989), pp. 76-77. ฉบับแปลภาษาไทยฉบับแรกจะตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Bookmoby ภายในพ.ศ. 2560

28 “ผู้นำการปฏิวัติปลด. และอดีตปอน.คนแรกของเช็ก เสียชีวิตแล้ววันนี้” *ประชาไท* (19 ธันวาคม 2554) <http://prachatai.com/journal/2011/12/38388>

29: ลครตลกเสียดสีการเมืองที่มีชื่อเสียงของฮาเวลเรื่องหนึ่งคือเรื่อง “วิโรจุมเยนี” [“Vyrozuměni”] แปลว่า “เรื่องแจ้งให้ทราบ/บันทึกข้อความ” ซึ่งเขียนเมื่อค.ศ. 1965 เป็นเรื่องราวของชีวิตผู้อำนวยการองค์กรนิรนามคนหนึ่งชื่อโยเซฟ โยเซฟได้รับบันทึกข้อความที่เขียนเป็นภาษาที่ระบอบเบ็ดเสร็จนิยมได้สร้างขึ้นใหม่ชื่อ ภาษาเปตีเดเป (ptydepe) โดยมีจุดประสงค์เพื่อควบคุมและเซ็นเซอร์เสรีภาพและพลังอำนาจแห่งการแปลและตีความภาษา โดยทำลายความหมายเชิงอารมณ์ของคำทั้งหมด โดยเฉพาะความหมายเชิงเสียดสีหรือความหมายนัยอื่น ๆ อันเป็นภัยต่อความมั่นคงของระบอบ ในบทละครเรื่องนี้ มาเรียเลขาบุการของโยเซฟเองต้องถูกไล่ออกเพราะพยายามแปลและตีความบันทึกข้อความที่เขียนเป็นภาษา

ฮราบัลดูจะสนใจถ่ายทอดในงานเขียนนั้นหาได้เป็นความสัมพันธ์จากบนลงล่างแต่อย่างใด ในทัศนะของฮราบัล ระบอบเผด็จการจะตั้งอยู่ได้ก็เพราะประชาชนและจะล่มสลายได้ก็เพราะประชาชน สิ่งที่มีผลร้ายแรงที่สุดคือความเย็นชาและไม่สนใจการเมือง (political indifference) ของปัจเจกชนผู้ปรารถนาเพียงแสวงหาความสุขในกรอบค่านิยมและกฎเกณฑ์โดยไม่คิดท้าทายและตั้งคำถามนอกกรอบ เพราะนั่นเป็นปัจจัยสำคัญที่อุปถัมภ์ค้ำจุน และจรรโลงระบอบเผด็จการสืบไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือในความไม่เป็นการเมืองนั้นย่อมมีความเป็นการเมืองอยู่เสมอ นวนิยายที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าวของฮราบัลอย่างชัดเจนคือ *โอบสลุโฮวาล ยเซ็ม อังกลิตชเกโฮ กราเล [Obsluhoval jsem anglického krále]* ซึ่งแปลว่า “ฉันเคยรับใช้คิงอังกฤษ” เขียนเสร็จก่อนเรื่อง *ความเปลี่ยวดายอันกึกก้องเกินต้าน* คือเมื่อ ค.ศ. 1971 แต่เนื่องจากฮราบัลถูกทางการเช็กเซอร์ จึงได้แต่ตีพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ใต้ดินเรื่อยมาจน ค.ศ. 1982 แผนกดนตรีแจ๊สแห่งสหภาพนักดนตรีเช็ก ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่ามักตีพิมพ์งานเขียนใต้ดินต่อต้านระบอบ ได้ตีพิมพ์เผยแพร่งานเขียนเรื่องนี้ให้สมาชิกสหภาพจำนวน 5,000 เล่ม นวนิยายเรื่องนี้ได้รับตีพิมพ์อย่างเป็นทางการเมื่อ ค.ศ. 1989³⁰ *ฉันเคยรับใช้คิงอังกฤษ* เป็นเรื่องราวของชายคนหนึ่งนาม ญาน ดิจเย [Jan Ditě] ผู้ใฝ่ฝันอยากเป็นอภิมหาเศรษฐี ฮราบัลบรรยายชีวิตของดิจเยผู้เป็นสีกซ์พยานแห่งการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองต่างๆ ตั้งแต่ก่อนประเทศบ้านเกิดของเขาจะถูกปกครองภายใต้ระบอบนาซี อันเป็นผลจากความตกลงมิวนิก จนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองอันนำมาสู่รัฐประหารคอมมิวนิสต์เมื่อค.ศ. 1948 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองด้วยอำนาจอันผูกขาดของระบอบคอมมิวนิสต์

เปิดเดเบโนทางที่ทางการไม่พึงประสงค์ โรงเรียนต่าง ๆ ต้องดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายทางภาษาของรัฐโดยการสอนให้นักเรียนใช้ภาษาใหม่ อีกทั้งปลูกฝังให้นักเรียนนิยมภาษาใหม่ ในเรื่อง แม็คควิลีที่ว่า “ฉันสามารถ” อันสะท้อนเจตจำนงเสรี (free will) นั้นไม่มีอยู่ในระบบภาษาสังเคราะห์นี้แต่อย่างใด ตลกร้ายเรื่องนี้จบด้วยการที่ระบอบประกาศเลิกภาษาปติเดเบและส่งบันทึกข้อความฉบับใหม่ที่เขียนเป็นภาษาใหม่ เมื่อภาษาใหม่ใช้ไม่ได้ผล ระบอบจึงประกาศให้ใช้ภาษาดั้งเดิม ละครเรื่องนี้ปิดฉากด้วยภาพพนักงานออกไปพักรับประทานอาหารกลางวัน ไม่มีใครลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงหรือท้าทายหลังบัญชาการผู้เขียนและส่งบันทึกข้อความแต่อย่างใด

30 “Vysla neoficiálně verze knihy *Obsluhoval jsem anglického krále*”. *denik.cz*, 1.1.2015. https://www.denik.cz/ostatni_kultura/vysla-neoficialne-verze-knihy-obsluhoval-jsem-anglickeho-krale-20150101.html

ในเซโกสโลวะเกีย คำว่า ดิจเย [Dítě] อันเป็นนามสกุลของตัวละครเอกนี้ในภาษาเช็กแปลตรงตัวได้ว่า “เด็ก” (child) นับเป็นสัญลักษณ์แทนคุณลักษณะและทัศนคติของญาณได้ดี นั่นคือ ญาณมีเพียงรูปร่างเล็ก ไม่สูงใหญ่อย่างที่เขাপรารถนา เขายังรู้สึกว่าเขาเป็นเพียงพนักงานร้านอาหารและโรงแรมผู้ต่ำต้อย จึงเฝ้าฝันที่จะไต่เต้าเปลี่ยนสถานะทางสังคมและขับเคลื่อนแผนเศรษฐกิจส่วนตัวให้ไปถึงเป้าหมายที่เขาคิดว่าจะทำให้เขามีความสุข นั่นคือ การได้เป็นคนอื่นได้เป็นคนที่ยิ่งสูงใหญ่และยิ่งใหญ่กว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน:

ตอนนี้ฉันตระหนักว่าฉันคงจะรูปร่างเล็กเตี้ยจนถึงวันตายเพราะฉันเล็กเติบโตในระนาบนั้นไปแล้ว ตอนนี้วิถีทางเดียวที่จะเปลี่ยนแปลงความจริงข้อนั้นคือการทำสิ่งที่ฉันเฝ้าทำมาโดยตลอด นั่นคือสวมรองเท้าเสริมสันและเชิดหน้าให้สูงเข้าไปประหนึ่งปีกเสื้อสูทฉันนั้นเล็กเกินไปนอกจากนี้บางอย่างยังบังเกิดขึ้นมา: ฉันเริ่มลงเรียนภาษาเยอรมันไปคูหนึ่งเยอรมัน และอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาเยอรมัน ฉันไม่รู้สึกละอายใจเลยสักนิดที่นักเรียนเยอรมันเริ่มเดินตามถนนหนทางในกรุงปรากโดยสวมถุงเท้าสีขาวและเสื้อน้ำตาล ฉันเป็นคนเดียวในโรงแรมที่ให้บริการลูกค้าเยอรมันเพราะบริการคนอื่นทุกคนจะแสร้งทำเป็นไม่เข้าใจภาษาเยอรมัน³¹

เนื่องจากค่านิยมในสังคมเช็กสมัยระบอบนาซีเรื่องอำนาจนั้นเอนเอียงไปทางเยอรมันนิยม (Germanophile) จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ญาณ ดิจเย ผู้ทะเยอทะยานอยากเป็นคนสำคัญในสังคมและอยากมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่มั่งคั่งมั่นคงจะรับค่านิยมรักทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นเยอรมันมาเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองและการใช้ชีวิตตามหลักของทุนนิยมเพื่อมุ่งไปสู่การเป็นอภิมา เศรษฐี ความอ่อนแออันน่าสะพรึงกลัวสะท้อนในข้อที่ว่าดิจเยไม่รู้สึกรู้สมทาง

31 Hrabal, Bohumil. *I Served the King of England*. Trans. Paul Wilson (New York: New Directions, 2007), p. 120.

การเมือง ไม่รู้สึกตะขิดตะขวงใจเมื่อเห็นเยาวชนชาวเช็กเชื้อสายเยอรมันหรือบรรดาผู้นิยมเยอรมันนี้แต่งกายเป็นยุวชนฮิตเลอร์ (Hitler Youth)³² ในช่วงเวลาที่เยาวชนส่วนหนึ่งถูกลิดรอนสิทธิในการศึกษา บ้านเมืองตกเป็นเบี้ยสงครามและท่ามกลางการชนฆ่าชีวิตประชาชน อนึ่ง อร่าบัสไม่ได้คัดค้านการแสวงหาความสุขในระดับปัจเจก ไม่ได้ประณามปัจเจกชนผู้ปรารถนาจะมีชีวิตอยู่อย่างมีสันติและเป็นสุข หรือปัจเจกชนผู้ยึดความสุขส่วนตัวเป็นที่ตั้งแม้อยู่ในประเทศที่ปกครองใต้ระบอบเผด็จการ หากอร่าบัสสะท้อนให้เห็นถึงอันตรายเมื่อปัจเจกชนยึดความสุขส่วนตัวเป็นที่ตั้งอย่างเดียวเพราะเข้าใจไปว่าชีวิตส่วนตัวนั้นสามารถแยกออกจากการเมืองอย่างเด็ดขาดสมบูรณ์ เพราะความจริงแล้วความเป็นส่วนตัวและความเป็นส่วนรวมนั้นสัมพันธ์และสัมพันธ์กันเสมอ หากฎาน ดิจเย เป็นตัวละครอเมริกันในสังคมเสรีนิยมแทนที่จะเป็นสังคมเช็กใต้ระบอบนาซีกรรมและการตัดสินคุณค่าทางศีลธรรมคงจะต่างไปจากนี้เรื่องราวของเขาคงจะเป็นสูตรสำเร็จของงานเขียนอันมีแก่นเรื่อง “จากผ้าชีวีรสู่ความร่ำรวย” (rags to riches) อันคลาสสิก ไมไซโซคานาฏกรรม

อีกตัวอย่างหนึ่งของความย้อนแย้งที่ว่า “ความพยายามหลีกเลี่ยงการเมืองย่อมเป็นผลจาก/มีผลทางการเมืองเสมอ” อันเป็นหัวใจของหนังสือเล่มนี้คือในช่วงที่กลุ่มชาตินิยมชาวเช็กกำลังต่อสู้เพื่อพยายามล้มล้างการปกครองของระบอบนาซี³³ ฎาน ดิจเยไปตกหลุมรักกับหญิงสาวชาวเช็กเชื้อสายเยอรมันซึ่งอาศัยอยู่ในภูมิภาคชูเตเทินลันด์ อันเป็นภูมิภาคที่กลุ่มชนเชื้อสายเยอรมันและกลุ่มชนพูดภาษาเยอรมันส่วนใหญ่สนับสนุนระบอบนาซี:

เธอแต่งตัวสวยเข้าตา เพื่อจะได้เข้าทางเธอและเพื่อแสดงให้เธอเห็นว่าฉันรู้สึกชอบคุณที่เธอพูดภาษาเยอรมันกับฉัน ฉันกล่าวว่าแย่เหลือเกินที่พวกเขาเช็กรังแกเหล่าเด็กนักเรียนเยอรมันเยี่ยงที่ฉันเห็นกับตาบนถนนนารอดนี คือพวกเขาเช็กไปตั้งกระซางกุงเท้าชาวและเสื้อสีน้ำตาลออกจากตัว

32 Fine, Lisa. *Education in Nazi Germany* (Oxford; New York: Berg Publishers, 2010), p. 104.

33 ดังในเรื่อง *ขบวนการโพในการเผ่าร้างใกล้ขีด* เป็นต้น

นักเรียนเยอรมันสองคน เธอตอบฉันว่าฉันพูดถูกแล้ว กรุงปรากนั้นเคยเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิเยอรมันและชาวเยอรมันมีสิทธิอื่นจะแยกออกจากบุคคลมิได้ที่จะเดินรอบเมืองในเครื่องแต่งกายตามขนบธรรมเนียมของชาวเยอรมันเอง³⁴

การตกหลุมรักนั้นเป็นเรื่องที่ห้ามกันไม่ได้ แต่การตกหลุมรักในลักษณะนี้เป็นผลพวงทางทัศนคติของญาณที่มีต่อวัฒนธรรมเยอรมัน แน่นนอน การตกหลุมรักหญิงสาวนาซีในช่วงเวลาดังกล่าวย่อมมีผลต่อชีวิตคู่และชีวิตทางเพศในระยะยาวเพราะสงครามและกฎเกณฑ์นิยมสายเลือดอารยันล้วนเป็นสิ่งสร้างที่ขัดต่อความรักอันงดงาม กว่าญาณ ดิจเย จะแต่งงานกับคนรักได้นั้น เขาต้องผ่านการตรวจสอบทางชาติพันธุ์ว่ามีความเป็นอารยันในสายเลือดมากน้อยเพียงใดด้วยการส่งคำร้องซึ่งมีเนื้อความชี้แจงบรรพบุรุษทั้งสาย นอกจากนี้ยังต้องผ่านการตรวจร่างกายอันน่าละอายและหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นชาวเช็กและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การบรรยายภาพการตรวจร่างกายของชายฉกรรจ์ผู้ประสงค์จะแต่งงานกับสาวนาซีคู่ขนานกับบรรยายภาพการประหารชายฉกรรจ์ผู้ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อล้มล้างการปกครองของระบอบนาซีสะท้อนความย้อนแย้งของความเป็นการเมืองในความไม่เป็นการเมืองอย่างตลกขื่นขื่น:

ดังนั้นระหว่างที่กองกำลังประหารชีวิตแบบรุ่มยิงหมู่ในกรุงปรากและเมืองปรีโอนและเขตอื่น ๆ กำลังดำเนินการสำเร็จโทษประหารชีวิต ฉันจำต้องยืนเปลือยกายตรงหน้าหมอกคนหนึ่งผู้ใช้แท่งไม้คานยกของลับขึ้นมาดู เสร็จแล้วก็บังคับให้ฉันหันหลังให้เพื่อหมอกจะได้ใช้แท่งไม้ทะลวงลงไปในรูทวารเพื่อมองลึกลงไป เสร็จแล้วหมอกหยิบยกถุงอัฐิทะเลของฉันท่อนกล่าวสั่งการด้วยเสียงดังกังวาน³⁵

34 Hrabal, Bohumil. *I Served the King of England*. Trans. Paul Wilson (New York: New Directions, 2007), p. 120.

35 Ibid., p. 139.

ความรักในยามสงครามที่แบ่งแยกมนุษย์ตามชาติพันธุ์และลดค่าความเป็นมนุษย์ย่อมยากที่จะแบ่งบาน สุดท้ายความไม่รู้สึกรู้สมทางการเมืองได้คืบคลานเข้าสู่ห้องนอนและชีวิตคู่ของฌาน ดิจเย ฮราบัลยังคงยืนยันว่าความรักนั้นสวยงาม เพราะท้ายสุดดิจเยได้กลายเป็นอภิมหาเศรษฐีผู้สนใจฝันก็เพราะความรักและความปรารถนาดีของภรรยา แต่ความรักอย่างเดียวนั้นไม่พอ ผู้อ่านตระหนักดีถึงข้ออันน่าสะพรึงกลัวที่ว่าภรรยาของดิจเยนั้นเดินทางไปตะวันออกเพื่อร่วมรบเป็นส่วนหนึ่งของกองกำลังนาซีระหว่างที่ฌาน ดิจเยทำงานเป็นบริกรผู้ต่ำต้อยในบ้านพัก/สถานการเพาะพันธุ์ (breeding station) อารยันตามนโยบายของสมาคมจดทะเบียนตามกฎหมายในการกำกับดูแลของไฮน์ริค ฮิมเลอร์ (Heinrich Himmler) นาม เลเบนส์บอร์น (Lebensborn) ซึ่งแปลว่า "บ่อเกิดแห่งชีวิต" อันมีจุดประสงค์ที่จะเพิ่มจำนวนประชากรอารยันโดยคัดเลือกหญิงสาวเชื้อสายอารยันหรือมีเสี้ยวส่วนสายเลือดอารยันส่วนหนึ่งมาเป็นแม่พันธุ์นอกสมรสของบรรดาทหารนาซี:

ระหว่างที่เธออยู่โปแลนด์เธอได้รื้อค้นอพาร์ทเมนต์ของพวกยิวเพื่อปล้นเอาแสตมป์ [เงินเสบียง] และเมื่อพวกเขา [กองกำลังนาซี] ค้นตัวพวกยิวข้ามแดนในวอร์ซอ เธอก็ได้ยึดแสตมป์เหล่านี้มาเพิ่ม เธอบอกฉันว่าหลังสงครามแสตมป์พวกนี้จะมีมูลค่าสูงมาก มากพอที่จะใช้ซื้อโรงแรมไหนก็ได้ที่เราสองคนต้องการถือครอง³⁶

ความร่ำรวยของฌาน ดิจเยนั้นได้มาจากความทุกข์ยากของชาวยิว ดังนั้น จะเห็นว่าแม้ความรักทั้งคู่อาจมองได้ว่าเป็นความรักอันบริสุทธิ์ แต่ฌาน ดิจเยและภรรยาไม่ได้ถูกฮราบัลนำเสนอว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่ใช่เหยื่อแห่งระบอบเผด็จการหรือเบียที่ไร้อำนาจทางการเมืองบนหมากกระดานแห่งประวัติศาสตร์แต่อย่างใด ฮราบัลไม่ได้นำเสนอภาพพระบอบเผด็จการว่าเป็นพลังอำนาจเบื้องบนที่

36 Schmidt, Klaus M. "In Germany Things Have Always Been Done Properly, Pursued to Their Utmost". *The European Legacy*, 17:5 (2012), p. 677.

37 Hrabal, Bohumil. *I Served the King of England*. Trans. Paul Wilson (New York: New Directions, 2007), p. 150.

ทำลายชีวิตของประชาชนธรรมดา ไม่ได้นำเสนอภาพสงครามว่าเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาเองและจะจบลงไปเองแต่อย่างใด ระเบิดนาซีครอบงำปกครองดินแดนที่เคยเป็นเชโกสโลวะเกียได้ง่ายดายและยาวนานเพราะประชาชนคิดและปฏิบัติตนแบบดีจเย คือไม่คำนึงถึงเหตุและผลทางการเมือง การมูมานะใช้ชีวิตเพื่อความฝันโดยไม่ตั้งคำถามกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัวนี้ทำให้เราทุกคนไม่ต่างอะไรกับบริกรในร้านอาหารหรือโรงแรมที่ทำหน้าที่ให้บริการระบอบเผด็จการด้วยความมูมานะและความเข้าใจผิดว่านี่คือชีวิตอันทรงคุณค่า ผู้อ่านหลายท่านคงสงสัยว่าเหตุใดหนังสือที่บรรยายชีวิตในช่วงที่ถูกปกครองโดยนาซี อันเป็นระบอบที่พรรคคอมมิวนิสต์ประณามว่า “ฟาสซิสต์” จึงถูกเซ็นเซอร์โดยระบอบคอมมิวนิสต์เสียเอง คำตอบสะท้อนอยู่ในความชาญฉลาดของนักเขียนเช่นฮราบัลและนัยแฝงอันสำคัญนั่นคือ ระบอบเบ็ดเสร็จนิยมโซเวียตในเชโกสโลวะเกีย โดยเฉพาะช่วงระบอบ “การทำให้เป็นปกติ” อันเป็นช่วงที่เขาเขียนงานชิ้นนี้นั้นมิได้ต่างอะไรกับระบอบนาซีในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะตั้งอยู่และทรงอำนาจได้ก็เพราะชาวเชโกสโลวะเกียมัวแต่สนใจและใส่ใจกับเรื่องชีวิตและความสุขส่วนตัวโดยมองไม่เห็นหรือเลือกที่จะไม่มองความเชื่อมโยงทางการเมือง ผลของการเลือกที่จะไม่มองภาพรวมทางการเมืองนั้นหนักหนาร้ายแรงมากขึ้นเมื่อประชาชนสร้างเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ แสร้งทำเป็นเชื่อและรักวาทกรรมและโฆษณาชวนเชื่อที่ระบอบผลิตออกมาเผยแพร่เพียงเพื่อให้ชีวิตของตนนั้นไม่วุ่นวาย ไม่เป็นศัตรูกับทางการหรือผู้ใด ระบอบเบ็ดเสร็จนิยมโซเวียตดำรงอำนาจอยู่ได้ก็เพราะสามัญชนที่ทั้งสนับสนุนระบอบอย่างแรงกล้าและสนับสนุนด้วยการปิดปากทำเฉยเมยไม่รู้เรื่องอะไรทราบใดที่ตนกินอึมันอนหลับและไม่เดือดร้อน

ส่วนความย้อนแย้งในระดับชีวิต ที่คนคิด และการเขียนงานวรรณกรรมของฮราบัลนั้นเห็นได้จากข้อที่ว่าฮราบัลถูกเพ่งเล็งและเซ็นเซอร์โดยทางการหลังการรุกรานเชโกสโลวะเกียของกองกำลังสนธิสัญญาวอร์ซอจริง แต่ในขณะเดียวกันเขาก็ถูกปัญญาชน ศิลปิน และนักเขียนประณามว่าเป็นผู้ทรยศร่วมมือกับทางการ³⁸ เนื่องจากเมื่อ ค.ศ. 1975 ฮราบัลได้ให้สัมภาษณ์ลงใน

38 Posposzyl, Tomas and Jeri Nessel. "Arcades: Bohumil Hrabal, 1914-1997". *The Nation* (30 June 1997), p. 34.

Tvorba ซึ่งเป็นสิ่งพิมพ์กระบอกเสียงหลักของระบอบว่า "ผมเพียงอยากให้ผู้อ่านงานของผมรู้ว่าผมคิดไปในทางเดียวกับพวกเขาและสังคมนิยมด้วยความสัตย์จริง เพราะหากไม่มีมัน [สังคมนิยม] และหากเราอยู่นอกกรอบของมัน [สังคมนิยม] พวกเราคงไม่อาจจินตนาการเห็นภาพปัจจุบันและอนาคตได้"³⁹ ไม่ว่าจะบทสัมภาษณ์นี้จะได้รับการแต่งเติมและแก้ไขหรือไม่นั้นไม่สำคัญเท่าข้อที่ว่าบทสัมภาษณ์ดังกล่าวได้ทำให้งานเขียนของฮราบาลได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่ภายในเชโกสโลวาเกียมากกว่าเดิมเล็กน้อย และตั้งแต่นั้นมาฮราบาลไม่ได้มีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อเทียบกับวาทศิลป์ ฮาเวล อีกทั้งไม่ได้ลงนามในร่างคำประกาศกฎบัตร '77 ทั้งหมดนี้ส่งผลให้เพื่อนนักเขียนและศิลปินตราหน้าฮราบาลว่าหน้าไหว้หลังหลอกและทรยศหักหลังอุดมการณ์ทางการเมืองของตนแต่อย่างใดก็ดี เมื่อเราอ่านงานเขียนของฮราบาลเรากลับพบว่าเขาได้วิพากษ์วิจารณ์ระบอบการเมืองผ่านตัวละครที่ไร้อำนาจและไร้ความสนใจทางการเมือง ซึ่งล้วนเป็นภาพสะท้อนของผู้รังสรรค์ตัวละคร เช่นเดียวกับมิลอช ฮือร์มา ในเรื่อง *ขบวนการไฟในการเฝ้าระวังใกล้ชิด* ญาณ ดิจเยเน้นนำพาผู้อ่านสู่ "สภาวะฉุกฉิด" โดยเมื่อเขาได้เป็นอภิมาศเรชชีสมใจ กองกำลังโซเวียตได้ขับไล่นาซีและจัดตั้งระบอบเผด็จการใหม่ขึ้นมา ผู้ที่ไร้รายและไม่ได้มาจากชนชั้นกรรมมาชีพจะต้องถูกริบทรัพย์สินสมบัติ ดิจเยเองเคราะห์ร้ายที่ไร้รายผิดจังหวะเวลา ต้องเป็นหนึ่งในผู้ที่ถูกทางการริบทรัพย์สินและส่งไปค่ายกักกันสำหรับผู้มีอันจะกินหลายต่อหลายปี ค่ายคอมมิวนิสต์นี้ชวนให้ผู้อ่านนึกถึงค่ายกักกันชาวยิวอันโหดร้ายในไม่กี่ปีก่อนกองกำลังโซเวียตจะเข้ายึดครองพื้นที่ที่เคยเป็นรัฐในความดูแลและรัฐบริวารของระบอบศัตรู เผยความคล้ายคลึงกันของกระบวนการสร้างและอำนาจของเบ็ดเสร็จนิยม หลังจากที่ดีจเยได้รับการปล่อยเขา เขาเลือกที่จะไปทำงานซ่อมถนนในภูมิภาคซุเดเทินลันด์ อันเป็นสถานที่ที่เมื่อกองทัพอโซเวียตเข้ามา "ปลดปล่อย" ดินแดนเช็กผู้พูดภาษาเยอรมัน เช่นเดียวกับภรรยาของเขาล้วนถูกขับไล่และกักตัวในค่ายกักกันเดียวกันกับที่เคยเป็นที่กักกันชาวยิว พื้นที่ทับซ้อนนั้นถูกนิยามครั้งแล้วครั้งเล่าโดยระบอบเผด็จการ สุดท้ายดีจเยหนีย้อนไปถึงชีวิตของเขาและสำนักพิมพ์ที่ตนไม่เคยใส่ใจการเมืองรอบตัว ความเป็นการเมืองในความเป็นงานเขียนและ

39 Nezbeda, Ondřej, "Hrabal v osidlech cenzury". *Respekt* (22.3.2014) <https://www.respekt.cz/z-noveho-cisla/hrabal-v-osidlech-cenzury>

ชีวิตของฮราบัลทำให้เขาเป็นนักเขียนที่มีสถานะกำกวม ถูกล่าแม่มดทั้งโดย
ระบอบและโดยเพื่อนร่วมอาชีพและอุดมการณ์ของเขาเอง ในร่างจดหมายถึง
นักเรียนด้านศึกษาศาสตร์ชาวอเมริกันคนหนึ่งซึ่งฮราบัลเขียนไว้แต่ไม่ได้ส่งไปถึงมือ
ผู้รับเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม ค.ศ. 1989 ฮราบัลอธิบายว่าเขาไม่ยอมลงนามรับรอง
“ประโยคไม่กี่ประโยค” อันเป็นวลีที่เขาใช้เรียกร่างคำประกาศกฎบัตร '77
เขายืนยันว่าเขายอมถูกตราหน้าว่าเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดกับทางการ (collabora-
tor) ทั้งนี้เพราะเขาเป็นนักเขียน จึงยอมแลกทุกอย่างเพื่อที่จะได้เขียนหนังสือ
และได้ตีพิมพ์เผยแพร่งานเขียน:

และประโยคไม่กี่ประโยคเหล่านั้นได้กลายเป็น
[กระดาดาลิติมัส] ทดสอบความเป็นกรดเพื่อ
ล่าพวกที่เห็นชอบกับลัทธิความเชื่ออันแข็งขัน
เย็นชาและพวกที่เห็นชอบกับลัทธิความเชื่ออัน
สร้างสรรค์ อย่างหลังฉันหมายถึงพวกที่ปรารถนา
ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตการเมืองและผลพวงของ
มันคือชีวิตทางวัฒนธรรมของเรา ช่วงนี้วุ่นวายเสีย
นี่กระไร เกิดการประท้วง กล่าวหากันว่าฉันเป็นผู้
สมรู้ร่วมคิดเพียงเพราะไม่ได้เซ็นชื่อกำกับรับรอง
“ประโยคไม่กี่ประโยค” เหล่านั้น - แต่กระนั้น ฉัน
ยังคงรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้รับรองวาทศิลป์ ฮาเวล
ผู้อารีที่ฉับเสื่อทองคำ [ฉับ อุ ซลาเตโฮ ทิกกรา (U
Zlatého Tygra) ซึ่งแปลว่า “ฉับเสื่อทองคำ” ที่
ฮราบัลโปรดปรานและไปเยือนเป็นประจำ] ฮาเวล
ได้เขียนข้อความบอกว่าเขาอยากจะมาหา แต่ฉัน
ดันออกไปก่อนเพราะต้องไปกินข้าวเย็นกับเพื่อน
ตอนหกโมง วาทศิลป์เพิ่งมาถึงฉับเสื่อทองคำหลัง
หนึ่งทุ่ม - และตอนนี้เพื่อน ๆ ของฉันได้กลายเป็น
ศัตรูไปเสียหมด ยามพวกมันตามหาฉันในฉับ พวก

40 Hrabal, Bohumil. "A Few Sentences." *Total Fears: Letters to Dubenka*. Trans. James Naughton (Prague: Twisted Spoon Press, 1998), p. 68.

มันยังตะโกนออกมาว่า... นกสองหัวนั้นอยู่ที่ไหน? แต่ฉันยอมเป็นนกสองหัวนะ เพราะอะไรนะหรือ ดูเบงกา [ชื่อจริงของนักเรียนชาวอเมริกันที่ฮราบัลตั้งใจให้เป็นผู้รับจดหมายฉบับที่ไม่ได้ส่งไปนี้คือ เอพริล กิฟฟอร์ด (April Gifford) ส่วนชื่อ "ดูเบงกา" ("Dubenka") เป็นชื่อเล่นภาษาเช็กที่เพื่อนฮราบัลตั้งให้เธอ โดยแปลงจากคำว่า "ดูเบน" ("Duben") ซึ่งแปลว่า "เดือนเมษายน" (April) ในภาษาเช็ก] ก็อย่างที่ผมเคยบอกกับฮาเวลเหมือนกัน เมื่อวันเสาร์ช่วงกลางวันที่ดินได้ร่วมฉลองครบรอบการปฏิวัติฝรั่งเศสร่วมกับผู้คนนับร้อยในสวนสถานทูตฝรั่งเศส ฉันบอกเขา... ไข่แล้ว วาตซลัฟ วันนั้นที่ฉันเสื่อทองคำฉันอาจยอมเซ็นชื่อ แต่ตอนนี้ไม่เอาแล้วทำไมนะหรือ? เพราะฉันจะไม่มีวันเอา "ประโยชน์ไม่ก็ประโยชน์" แลกค่าแกลงท้ายเล่มยาวแปดหมื่นคำของมิลาน ยางโกวิชนะสิ... ฉันหมายความว่าอย่างนี้ ดูเบงกา จุดประสงค์หนึ่งเดียวที่ดินเกิดมาบนโลกนี้ก็เพื่อได้เขียน ความเปลี่ยวตายอันก็ก้องเกินต้าน ไข่ ความเปลี่ยวตาย เล่มนั้นแหละที่ชูชานซอนทาก ที่อยู่นิวยอร์คได้กล่าวชมไว้ว่าเป็นหนึ่งในหนังสือสำคัญยี่สิบเล่มที่จะกลายเป็นภาพแทนวรรณกรรมแห่งศตวรรษนี้...⁴¹

จะเห็นว่าความพยายามของฮราบัลที่จะหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมและบทบาททางการเมืองเช่นที่วาตซลัฟ ฮาเวลพยายามเรียกร้องรณรงค์นั้นแฝงนัยทางการเมือง การกล่าวถึงนักปรัชญาชาวเช็กนาม มิลาน ยางโกวิช (Milan Janković) สะท้อนว่าฮราบัลมองยางโกวิชเป็นพันธมิตรเพราะยึดแนวคิดเรื่องงานศิลปะและสุนทรียศาสตร์เหมือนกัน ทั้งคู่สนใจศึกษาอิมมานูเอล คานต์ [Immanuel Kant] (ค.ศ. 1724-1804) และนำแนวคิดอันมีชื่อเสียงของคานต์ที่ว่า

41 Ibid., pp. 68-69.

โลกนี้ไม่ใช่สิ่งตายตัวที่มนุษย์ได้รับมอบมาฝ่ายเดียวและโลกนี้จะเปิดกว้างได้ก็ด้วยกิจกรรมและการกระทำของมนุษย์นี้มาปรับใช้ในงานของตน ฮราบัลอ้างอิงถึงคานต์ในงานเขียนของเขาอยู่บ่อยครั้ง ส่วนยางโกวิชเองได้นำแนวคิดของคานต์ไปปรับใช้ในการพัฒนาแนวคิดเรื่องงานศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และประสบการณ์ทางสุนทรียะ (aesthetic experience) ของเขาเอง กล่าวคืองานศิลปะน่าพาให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะอันเฉพาะเจาะจง เป็นเอกลักษณ์และแทนที่ด้วยสิ่งอื่นใดไม่ได้ คุณค่าของงานศิลปะและความงดงามของทัศนคติทางสุนทรียะ (aesthetic attitude) อยู่ที่การทำให้เราได้ฟื้นฟูการปะทะสังสรรค์ในขั้นพื้นฐาน/ปฐมภูมิกับการเป็นอยู่ของสรรพสิ่ง โดยเฉพาะโลกความเป็นจริง อีกทั้งยังทำให้เราได้ตั้งคำถามขั้นพื้นฐานต่าง ๆ” ดังที่ผู้เขียนบทความนี้ได้วิเคราะห์ไปแล้ว งานเขียนของ ฮราบัลเป็นงานศิลปะที่แผ้วถางทางให้เกิดประสบการณ์เฉพาะอันเป็น “สภาวะฉุกคิด” ที่ทำให้ผู้อ่านคิดตามและคิดด้านตัวละคร ได้ฟื้นฟูการปะทะสังสรรค์ของคุณค่าและวาทกรรม อีกทั้งได้ตั้งคำถามท้าทายระบอบการเมือง นี่เองคือความเป็นการเมืองในความไม่เป็นการเมืองอันย่อนแอ้งของฮราบัล

โบฮูมิล ฮราบัลและงานเขียนของเขาส่งผลทางการเมืองแม้เขาจะหลีกเลี่ยงการแสดงจุดยืนทาง (ความไม่เป็น) การเมืองในทางที่ตรงกันข้ามกับที่นักเขียนแนวเสรีดลีการเมืองเช่นฮาเวลทำ เขาไม่แม้กระทั่งจะป้อนหรือยึดยึดคำถามเชิงวิเคราะห์ให้ผู้อ่าน จากงานเขียนของฮราบัล เราจะเห็นว่านักเขียนได้ปล่อยให้นักอ่านเป็นผู้คิดตัดสินคุณค่าต่าง ๆ และตั้งคำถามด้วยตัวเอง ตัวอย่างที่สะท้อนคุณลักษณะของงานเขียนฮราบัลที่ชัดเจนเห็นได้จากคำนำที่ฮราบัลเขียนไว้สำหรับหนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่อง *อินเซราต นา ดุม เว คเตเรม อูช เนคซี บิดเล็ต* [*Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet*] แปลว่า “โฆษณาขายบ้านที่ฉันไม่อยากจะอยู่อีกต่อไป” ตีพิมพ์เมื่อค.ศ. 1965 ปีเดียวกันกับที่ตี

42 Nový, Lubomir, Jiří Gabriel and Jaroslav Hroch: Eds. *Czech Philosophy in the XXth Century*. Czech Philosophical Studies, II. Cultural Heritage and Contemporary Change series 1Va. Eastern and Central Europe, Volume 4 (Washington, D.C.: Paideia Publishers & The Council for Research in Values and Philosophy, 1994), p. 99.

พิมพ์ชวนวนรณไฟในการเฝ้าระวังใกล้ชิด⁴³ ดังนี้:

เรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้เป็นการแสดงออกของยุคสมัยอันเฉพาะเจาะจงยุคหนึ่งซึ่งมีผู้ชื่อนามว่า "ช่วงเวลาแห่งลัทธิบูชาบุคคล" ผู้ใดก็ตามที่อ่านงานเพื่อเสาะหาการประณามเพียงด้านเดียว การตำหนิติเตียน ผู้นั้นคงคิดผิด ในช่วงเวลาดังกล่าวผมใช้ชีวิตอยู่กับผู้คนที่รู้สึกหรือรู้อยู่เต็มอกว่ายุคสมัยทุกยุคนั้นอ้อมท้องเด็กคนหนึ่งซึ่งมีเพียงเป็นศูนย์รวมแห่งความหวังของผู้คน หากยังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนสามารถใช้ชีวิตอยู่ต่อไปได้

เรื่องสั้นทั้งหมดใน โฆษณาขายบ้านที่ฉันไม่อยากจะอยู่อีกต่อไป นี้บรรยายเรื่องราวชีวิตหลังการปฏิวัติคอมมิวนิสต์เมื่อ ค.ศ. 1948 เป็นต้นมา อันนับเป็นช่วงลัทธิสตาลินรุ่งเรือง (High Stalinism) ในเชโกสโลวะเกีย ผู้นำทางศาสนาถูกจับกุม มีการจัดแสดงการไต่สวนและตัดสินคดีความสาธารณะโดยที่ทางการได้ตัดสินโทษไว้ก่อนแล้ว (show trials) อันมีจุดประสงค์เพื่อเป็นคำเตือนและเป็นเยี่ยงอย่างให้ประชาชนรับรู้ ในการนี้ แม้แต่สมาชิกแกนนำพรรคคอมมิวนิสต์เองนั้นก็ถูกตัดสินลงโทษ⁴⁵ ในช่วงเวลาดังกล่าว บุคคลผู้มิชอบทบทวนและความ

43 "Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet (1965)", *bohumiil-hrabal.cz* (2014) <http://www.bohumil-hrabal.cz/inzerat-na-dum-ve-kterem-uz-nechci-bydlet/>

44 Hrabal, Bohumil. "Preface". *Mr. Kafka and Other Tales from the Time of the Cult*. Trans. Paul Wilson (New York: New Directions, 2015), p. ix.

45 การดำเนินคดีกับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ในเชโกสโลวะเกียได้รับแรงบันดาลใจจากการกำจัดล้างครั้งใหญ่ (The Great Purge) ในสหภาพโซเวียตช่วงครึ่งหลังทศวรรษ 1930 ซึ่งเน้นการตัดสินลงโทษสมาชิกแกนนำพรรคคอมมิวนิสต์ ส่วนใหญ่การกำจัดล้างนี้มีได้ดำเนินการเพื่อลงโทษขบถหรือผู้ที่คิดเห็นไปในทางที่ขัดหรือเป็นภัยต่อวาทกรรมทางการเมือง หากดำเนินการเพื่อกำจัดศัตรูทางการเมืองของสตาลินด้วยวิธีที่นับเป็นจุดเริ่มต้นของการกำจัดล้างในเชโกสโลวะเกียคือการตัดสินคดีสลาเนกกี (Slánský trial) รูดอล์ฟ สลาเนกกี [Rudolf Slánský] (ค.ศ. 1901-1952) ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังการปฏิวัติคอมมิวนิสต์เมื่อ ค.ศ. 1948 เขากลายเป็นผู้มีอำนาจรองจากประธานาธิบดีเคลเมนต์ กอ็อดวาลด์ (Klement Gottwald) (ค.ศ. 1896-1953) แต่แล้วหลังจากนั้นไม่นานเขาและพรรคพวกกลับถูกจับกุมและตัดสินด้วยข้อหาฮิตมันลิทธิติโต (Titovism) และ ขบวนการไซออนิสต์ (Zionism) อันเป็นข้อกล่าวหาที่เผ่งนัยว่าเขาคิดเห็นต่างจากระบอบหรือเป็นภัยต่อความอำนาจและความมั่นคงของผู้นำในเวลานั้น

สำคัญทางการเมืองถึง 180 คนถูกประหารชีวิต ประชาชนหลายพันคนถูกกล่าวหาและจับกุมโดยมิชอบ ส่วนใหญ่ถูกตัดสินให้รับโทษแรงงานบังคับ⁴⁶ (forced labour) หรือโทษจำคุก⁴⁷ โบฮูมิล ฮราบัลมุ่งสำรวจและบรรยายว่าท่ามกลางบรรยากาศอันน่าสะพรึงกลัวดังกล่าวเรื่อยมาจากถึงช่วงการขจัดภาพและอิทธิพลของสตาลิน (De-Stalinisation) ช่วงต้นทศวรรษ 1960 ปัจเจกชนใช้ชีวิตอยู่กันอย่างไร คิดเห็นและรู้สึกอย่างไร ฉากของเรื่องสั้นมักจะเป็นโรงงาน ตัวละครส่วนใหญ่เป็น “อาสาสมัคร” ผู้ใช้แรงงานซึ่งก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบนั้นไม่เคยใช้แรงงานเลยในชีวิต แม้แต่คำว่า “อาสาสมัคร” นับเป็นคำที่ย่อนแียงด้วยผู้คนถูกบังคับให้เป็นอาสาสมัคร จุดเด่นคือผู้ถูกบังคับให้เป็นอาสาสมัครแรงงานพวกนี้ประกอบด้วย ขนชั้นนำอย่างผู้พิพากษา ทนายความ ตำรวจ และทหาร ที่เคยมีอำนาจบัญชา ปัญญาชนที่เคยเป็นกวีและอาจารย์มหาวิทยาลัย ขนชั้นกลางเช่นเศรษฐี เจ้าของกิจการ และนักธุรกิจรายย่อย การพลัดบทบาทและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมนี้เป็นส่วนหนึ่งของการล้มล้างการถือครองที่ดินส่วนบุคคลภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์และขับเคลื่อนโดยนโยบายที่เรียกว่า “ส่งเจ็ดหมื่นเจ็ดพันไปทำงาน” (Putting 77,000 to Work)⁴⁸ หรือ “เจ็ดหมื่นเจ็ดพันเพื่ออุตสาหกรรม” (77,000 for Industry)⁴⁹ “สภาวะฉุกคิด” ที่ผู้อ่านหนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่องนี้ได้รับนั้นสะท้อนอยู่ในภาพชีวิตที่พลิกผันราวนิยายของตัวละครในเรื่องสั้นของฮราบัล ผู้อ่านจะเห็นว่าอำนาจขนชั้นนำนั้นเป็นสิ่งสร้าง วันหนึ่งกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งอาจมีอำนาจล้นฟ้า แต่อีกวันหนึ่งกลับต้องมาทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับโทษทางการเมืองและอาชญากร ชีวิตดำเนินไปตามแต่ที่ระบอบเผด็จการบัญชา วันหนึ่งคน ๆ หนึ่งอาจเป็นผู้ดำเนินการตั้งโควตาภาระงานให้ผู้อื่น แต่อีกวันหนึ่งกลับถูกบีบบังคับและกดขี่ด้วยกฎเกณฑ์และ

46 “Forced Labour”. *เว็บไซต์กระทรวงแรงงาน* (14/12/2544)

<http://www.mol.go.th/anonymouse/content/terminology/forced-labour>

47 Fawn, Rick. *The Czech Republic: A Nation of Velvet*. Amsterdam: Harwood Academic Publishers, 2000: 14.

48 Wilson, Paul. “Translator’s Afterword”. *Mr. Kafka and Other Tales from the Time of the Cult*. Bohumil Hrabal. Trans. Paul Wilson (New York: New Directions, 2015), pp. 138-139.

49 Fowkes, Ben. *Eastern Europe 1945-1969: From Stalinism to Stagnation* (Oxon: New York: Routledge, 2013), p. 45.

นโยบายที่ตัวเองสร้างขึ้นและ/สานต่อสนองมอสโก ฮราบัลเองถูกบังคับให้ร่วม
 ขบวนการเรียนรู้ใหม่ (Re-Education) ของผู้คนเหล่านี้⁵⁰ และเลือกที่จะเขียน
 เกี่ยวกับขบวนการนี้เพื่อให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ใหม่ไปด้วย จะเห็นว่าฮราบัลเขียนการ
 เขียนงานในลักษณะคำแถลง (manifesto) แสดงจุดยืนหรืออุดมการณ์ทาง
 การเมือง ตัวละครในเรื่องสั่นลั่นปล่อยวางหรือรู้ด้านชากับชีวิตและเหตุ
 บ้านการเมือง แต่ผลที่ได้จากการอ่านเรื่องสั้นนั้นกลับทรงพลังทางการเมือง
 ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือตอนหนึ่งในเรื่องสั้นที่ชื่อ "ดิฟนี ลิดะ" [Divni lidé] ซึ่ง
 แปลว่า "กลุ่มคนประหลาด" คนงานในโรงงานแห่งหนึ่งที่ไม่พอใจที่ทางการได้
 เพิ่มโควตาการทำงานเป็นทุนเดิมนั้นถูกทีมผู้ผลิตภาพยนตร์โฆษณาชวนเชื่อ
 คอมมิวนิสต์เข้ามากำกับท่าทางและคำพูดที่จะสื่อให้ประชาชนทั่วไปเห็นว่าผู้ใช้
 แรงงานนั้นพอใจกับชีวิตความเป็นอยู่:

"... และเมื่อผม [ผู้กำกับ] ให้สัญญาณขอให้พวก
 คุณที่เหลือร้องตะโกนว่า 'พวกมะกันไปกระโดดลง
 มหาสมุทรไป!' ผมอยากให้คุณ" เขาชี้ไปที่อาคาร
 [ซึ่งตอนนี้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มคนงาน] "พูดว่า
 'วันนั้นมาถึงคงดีไม่น้อย' ด้วยน้ำเสียงเคลือบแคลง
 สงสัย"

"ไม่ทำอะไร" อัยการกล่าวพลางยกมือขึ้น "แค่นี้ก็
 มีปัญหามากพอแล้ว ถ้าอะไรจะเป็นเครื่องคุ้มภัย
 เวลาอยู่ข้างนอกเนี่ย ผมขอพูดว่า 'แยงก็กลับบ้าน
 ไป!' ดีกว่านะ"

"ก็ได้ เยี่ยมเลย" 'แยงก็กลับบ้านไป' ตามนั้นนะ
 สหาย" ผู้กำกับผงกหัวเห็นด้วย "เดี๋ยวเราจะจัด
 เฟรมถ่ายฉากสักซ็อตสองซ็อต แล้วก็ถ่ายทำ
 หนึ่งเลย เราจะเรียกหนังเรื่องนี้ว่า เวลาพักกลางวัน
 ในโรงงานของเรา"

50 Posposzył, Tomas and Jen Nessel. "Arcades: Bohumil Hrabal, 1914-1997". *The Nation*
 (30 June 1997), p. 33.

“แต่เราไม่ได้กินอะไรเลยนะสหาย” บาทหลวง [ซึ่ง
ตอนนี้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มคนงาน] ท้วงขึ้นมา⁵¹

สุดท้ายผู้กำกับจะต้องให้ค่าอาหารเลี้ยงดูกลุ่มคนงานก่อนที่จะถ่ายทำภาพยนตร์ ฮราบัลเผยให้เห็นว่าโฆษณาชวนเชื่อสวดยุทธตามชนบสัจสังคมนิยมอันให้ภาพในอุดมคติของชนชั้นแรงงานว่าสุขสันต์นั้นขัดแย้งกับโลกความเป็นจริงของผู้ใช้แรงงานอันเป็นกลุ่มที่ระบอบคอมมิวนิสต์ประกาศตนว่าให้คุณค่าโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้ ฮราบัลยังย้ำเตือนให้ผู้อ่านเข้าใจว่างานศิลปะทุกชิ้นนั้นแฝงนัยทางการเมืองเสมอ และระบอบที่ประกาศว่าทุกคนเท่าเทียมกันนั้นจะทำอย่างไรหรือสร้างภาพอย่างไรก็ไม่พ้นการแบ่งชนชั้นและเรื่องปากท้องไม่ว่าใครก็ทำงานเพื่อแลกอาหารบนโต๊ะทั้งนั้น ไม่อาจรับประทานอุดมการณ์อย่างเดียวได้ ทั้งหมดนี้เผยให้เห็นความขึ้นขึ้นแอบเสิร์ดและความหน้าไหว้หลังหลอกของระบอบและผู้คนที่สนับสนุนค้ำจุนระบอบ

ปัจฉิมลิขิต: สาระแห่งความไร้สาระในกลวิธีการ “พล่าม/แก”

นอกจากในระดับเนื้อหาและเรื่องราวในงานเขียนแล้ว โบฮูมิล ฮราบัลยังพยายามหลบลีกรระบบเซ็นเซอร์ด้วยการหลีกเลี่ยงการเมือง (แต่ส่งผลทางการเมืองอย่างเหลือล้นตามที่ผู้เขียนบทความได้อธิบายไป) ในระดับของกลวิธีการเขียนอย่างชาญฉลาด โดยใช้ประสพการณ์การทำงานใช้แรงงานที่หลากหลายมาปรับใช้ ภาษาและการเล่าเรื่องของฮราบัลนั้นพัฒนาจากภาษาและการเล่าเรื่องของผู้คนในผับ⁵² จากจดหมายที่ไม่ถึงมือผู้รับที่ผู้เขียนบทความได้อ้างอิงไปแล้วนั้น เราจะเห็นว่าฮราบัลตระหนักดีกว่าการเขียนของเขานั้นเป็นไปในลักษณะ “พล่าม/แก”⁵³ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว:

51 Hrabal, Bohumil. “Strange People”. *Mr. Kafka and Other Tales from the Time of the Cult*. Bohumil Hrabal. Trans. Paul Wilson (New York: New Directions, 2015), pp. 33-34.

52 Posposzyl, Tomas and Jen Nessel. “Arcades: Bohumil Hrabal, 1914-1997”. *The Nation* (30 June 1997), p. 34.

53 ในภาษาเช็ก การพล่าม/แกนี้เรียกว่า “ชวานเยนิ” [švaněni] ส่วนศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใกล้เคียงและที่นักวิชาการฮราบัลใช้กันคือ “palavering”

ดูเบงกา อภัยให้ฉันด้วยที่เขียนเฉไฉนอกเรื่อง ทุกวันนี้ไม่เป็นอันทำอะไรนอกจากยอมถูกทำให้ไขว่เขวออกนอกครรลอง ดังนั้นโปรดอย่าประหลาดใจหากบางทีสิ่งที่เขียนจะหันเหออกนอกเส้นทางเหมือนม้าที่วิ่งเบี่ยงออกไกลหรือข้ามไปนอกกลุ่มนอกเลน บางทีฉันอาจวิ่งถอยหลังด้วยแหนะเหมือนที่ม้าวิ่งแก่ ๆ นำสงสารประจำโรงบ่มเบียร์แต่ก่อนเคยทำ...⁵⁴

ตัวอย่างงานเขียนที่มีรูปแบบการพล่าม/แกที่ชัดเจนคือนวนิยายเรื่อง ตาเน็ชนีโฮดีนี โปร สตาร์ซี อา โบโกรซีเล [*Taneční hodiny pro starší a pokročilí*] ซึ่งแปลว่า “คาบลีลาศสำหรับผู้สูงอายุและก้าวหน้า” ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1964 อันเป็นบทพูดเดี่ยวผ่านมุมมองของชายชราที่ต้องการเล่าเรื่องราวชีวิตที่ผ่านมา โดยเฉพาะชีวิตรักในอดีต หนังสือเล่มนี้ซึ่งยาวกว่า 100 หน้า เขียนในรูปของประโยคยาวเพียงประโยคเดียว หรือหากย้อนกลับไปอ่าน ความเปลี่ยวดายอันกึกก้องเกินต้าน เราจะเห็นว่าการเล่าเรื่องของฮราบาลนั้นแฝงความมหัศจรรย์เหนือจริง อ่านแล้วเหมือนกำลังนั่งฟังผู้คนเล่าเรื่องกลางโต๊ะอาหารในผับ จริงครึ่งหนึ่งไม่จริงครึ่งหนึ่ง ตัวอย่างที่ผู้เขียนบทความคัดมาวิเคราะห์เป็นตอนที่ฮราบาลได้พบพระเยซูและเล่าจ้อในห้องพักงานใต้ดินระหว่างที่กำลังดื่มเบียร์และทำงานบดกระตาศที่ได้มาจากโรงฆ่าสัตว์:

และเมื่อถูกกำลังกินเบียร์เหยือกที่สีก็ก็ไหลออกไปเห็นชายหนุ่มหน้าตาดีคนหนึ่งไกล่เครื่องอัดไฮดรอลิก ภูแนใจเลยว่าพระเยซูมาเอง ทันใดนั้นก็มียายชราหน้าย่นคนหนึ่งตามมาสมทบ แหมจะเป็นใครที่ไหนไปได้หากไม่ใช่เล่าจ้อ ชายสองคน—คนหนึ่งชราอีกคนหนึ่งหนุ่มพ้อ—ยืนเคียงคู่กันท่ามกลางแมลงวันหัวเขียวหัวน้ำเงินหลายพันตัวที่บินโฉบไป

54 Hrabal, Bohumil. “A Few Sentences”. *Total Fears: Letters to Dubenka*. Trans. James Naughton (Prague: Twisted Spoon Press, 1998), p. 47.

มาเหมือนเป็นบ้า เสียงปึกกระทบกันของแมลงวันเหมือนเสียงเหล็กครูดกระทบกันเกิดเป็นเสียงกรีดร้องโชนสูงแสบแก้วหู สีของแมลงที่บินว่อนไปมา ก่อกำเนิดภาพเขียนที่เคลื่อนไหวได้ เต็มไปด้วยเส้นสีอันหลากหลายเฉกภาพเขียนแอบสแตรกขนาดใหญ่ของแจ็กสัน พอลล็อก ภูเก็ตไม่รู้สีประหลาดใจอะไรมากรอกนะที่ได้เจอชายสองคนที่ยืนอยู่เบื้องหน้า ยามสูบเหล้าเข้าร่างเกินขนานปู้ของกู และปู้ทวดของกูก็มีภาพในหัวเหมือนกัน ต่างกันที่ภาพที่ปู้และปู้ทวดเห็นนั่นหลุดออกมาจากเทพนิยาย ปู้กูพบเจอนางเงือกรูซัลกาและภูตน้ำวอดนิกที่กำลังพนเจรบนโลกมนุษย์ ส่วนปู้ทวดของกูเชื่อว่าปู้โสมมีจริง ภูตตัวจ้อยและนางฟ้ามีจริง... ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจริง กูจึงไม่ตกใจเมื่อเห็นชายที่กูโปรดปรานสองคนยืนเคียงกันในห้องทำงานของกู เห็นภาพนี้แล้วกูปลันถึงบ้างอ้อว่าจริง ๆ อายุของคนสองคนนี้นั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการทำความเข้าใจปรัชญาคำสอนเหมือนกันนะ กูเอี้ยวตัวผ่านฝูงแมลงวันที่พากินเดินเร่า ๆ อย่างคนบ้าคนเมา ส่งเสียงฮัมฮัมตีมด้ากับเลื้อเอี่ยมที่ขึ้นเปียกไปด้วยเมือกเลือดยื่นมือไปกดปุ่มเขียวและปุ่มแดงแล้วหันมามองพระเยซู ชายหนุ่มไฟแรงผู้หมายจะเปลี่ยนแปลงโลก ลอยตัวไปยึดตำแหน่งของเล่าจื้อบนยอดเขา ชายชรามองดูชายหนุ่มที่ใจร้อนรุ่มเผาไหม้ด้วยเพลิงแห่งความมูทะลุอย่างปลงตกและหันกลับไปเดินบนหนทางสู่ความเป็นนิจนิรันดร⁵⁵

55 Hrabal, Bohumil. *Přilis hluchá samota*. Epilogue. Milan Janković (Praha: Odeon, 1989). pp. 39-41.

กลวิธีการพล่าม/แก ของฮราบาลทำให้ความน่าสะอิดสะเอียนของเมือกเลือดที่
 เปราะเปื้อนกระดาดจากโรงฆ่าสัตว์นั้นนั่งดงามเคียงคู่กับความศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์
 ของพระเยซูเจ้าได้เต็มภาคภูมิ อีกทั้งทำให้การבודัดขยะซึ่งเป็นงานใช้แรงงาน
 มากกว่าแรงสมองนั้นคู่ขนานกับภาพของเล้าจื่อ ผู้เป็นมันสมองแห่งมวลมนุษย-
 ชาติสาระแห่งความไร้สาระของวรรณศิลป์เฉพาะตัวของฮราบาลได้ผสมผสาน
 ความเป็นจริงของงานกำจัดหนังสืออันจำเริญาเคร้าของฮัญจากับความเหนือ
 จริงของโลกที่มีสัตว์ประหลาดและเทพนิยายในจินตนาการของปู่และปู่ทวด
 ของฮัญจา กาลปัจจุบันประสานกับอดีตอย่างลงตัว ฮราบาลเองได้กล่าวถึงกลวิธี
 การนำขั้วคู่ตรงข้ามมาปะทะสังสรรค์กันในงานเขียนไว้ว่า “การพล่าม/แกคือ
 วาทศิลป์ของฉัน คติชาวบ้านแห่งสังคมเมืองใหญ่นั้นเป็นสุนทรียศาสตร์ของฉัน
 ความเปลี่ยวดายถาวรคือความเที่ยงตรงของฉัน การไม่รักษาสัจจะคือสัจจะของ
 ฉัน”⁵⁶ นี่เองคือสาระสำคัญของความไร้สาระที่ฮราบาลนำเสนอ จึงไม่น่าแปลก
 ใจที่โยเซฟ ชกวอเร็ตสกีขนานนามกลวิธีการเขียนของฮราบาลว่ามี “พื้นผิวการ
 พล่าม/แกแห่งศิลปะเล้าเรื่องอันเหนือจริง”⁵⁷ นอกจากนี้ พอล วิลสัน ผู้แปล
 งานของฮราบาลจากภาษาเช็กเป็นภาษาอังกฤษหลายงานได้เสนอว่ากลวิธีและ
 เนื้อหาของงานเขียนของฮราบาลสะท้อน “ลัทธินิยมแบบรวบยอด” (Total Real-
 ism) ซึ่งเขานิยามไว้ว่า

*การตระหนักว่าเหตุการณ์ประจำวันอันสามัญนั้น
 ทั้งหมดคือจรรยทั้งเหนือจริง และตระหนักว่าการนำ
 เสนอเรื่องราวที่ตรงไปตรงมาของผู้คนที่ทำงาน
 และผู้คนที่สนทนากันนั้นสามารถเผยให้เห็นถึงตัว
 ตนของคนเหล่านั้นและโลกที่เขาอยู่มากกว่าการ
 พยายามพรรณนาชีวิตเบื้องลึกภายในของคนเหล่านี้
 นี้ ตัวละครของฮราบาลฆ่าเวลาในบทสนทนากับตัว
 เองและกับผู้อื่น ในการหยอกเย้าไร้สาระตั้งแต่เรื่อง*

56 Hrabal, Bohumil. “Sešíték nerozlišujících pozornosti”. *Domáci úkoly z pilnosti* (Praha: Československý spisovatel, 1982), p. 40.

57 Škvorecký, Josef. “Introduction”. *Cutting It Short and The Little Town Where Time Stood Still*. Bohumil Hrabal. Trans. James Naughton (London: Abacus, 1993), p. xii.

ผู้หญิง เรื่องประวัติศาสตร์ จนถึงเรื่องคุณค่าและ
ความสามารถของบรรดาภคินี⁵⁸

โบฮุมิล ฮราบัลเสียชีวิตเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1997 ที่กรุงปราก โดยตกจากอาคารสูงห้าชั้นของโรงพยาบาลที่เขาไปพักรักษาโรคไขข้ออักเสบ หากจะเรียกการเสียชีวิตของฮราบัลว่าเป็นปัจฉิมลิขิตของการพล่าม/แถ่แห่ง เรื่องราวชีวิตของเขา เราคงจะกล่าวได้ว่านักเขียนผู้นี้จริงจังระตอจนจบไว้ในความ เข้าใจของสาธารณชน ด้วยความตายของฮราบัลยังคงเป็นปริศนาจนถึงทุกวันนี้ บ้างว่าเขาพลัดตกลงมาจากอาคารตอนกำลังให้อาหารนกพิราบ⁶⁰ นับเป็นจุด จบอันน่าชื่นขันเช่นเดียวกับงานเขียนของเขาหลายงาน บ้างว่าความเปลี่ยวดาย ทำให้เขาตัดสินใจปลิดชีพของเขาเอง⁶¹ นับเป็นจุดจบที่ฮราบัลเคย พล่าม/แถ่ไว้ ในจดหมายที่ไม่ถึงดูเบงกาฉบับสำคัญซึ่งเขียนไว้เมื่อวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1989 และตีพิมพ์เผยแพร่เมื่อค.ศ. 1990 ภายใต้หัวข้อเรื่อง “โกเซ็ลนา เฟล็ตนา” [“Kouzelná flétna”] ซึ่งแปลว่า “ขลุ่ยวิเศษ”⁶² ในจดหมายฉบับ นี้ฮราบัลเล่าว่าเขารู้สึกอยากกระโดดลงมาจากห้องพักของเขาที่อยู่ชั้น 5 หลาย ครั้ง:

แต่ฉันจะไม่กระโดดออกจากหน้าต่างที่ไหนหรอก
ไม่ใช่เพราะอาร์กขเทวดาได้หว่านล้อมให้เลิกคิด
หากอาร์กขเทวดาได้กระซิบว่าพระเจ้าผู้
ประทานจุดสูงสุดแห่งความว่างเปล่านี้ได้แจ้งมา

58 Wilson, Paul. “Translator’s Afterword”. *Mr. Kafka and Other Tales from the Time of the Cult*. Bohumil Hrabal. Trans. Paul Wilson (New York: New Directions, 2015), p. 140.

59 Sehgal, Parul. “Invisible Designs”. *The New York Times* (12 January 2016) http://www.nytimes.com/2016/01/17/books/review/invisible-designs.html?_r=0

60 “Times and life: Ten facts about Bohumil Hrabal”. *penguin.co.uk* (2016) <https://www.penguin.co.uk/articles/on-writing/times-and-life/2016/mar/ten-facts-about-Bohumil-Hrabal/>

61 Hrubý, Dan. “Lékař, který léčil Bohumila Hrabala: Jsem přesvědčen, že spáchal sebevraždu”. *Reflex.cz* (26.3.2014) <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/55485/lekar-ktery-lecil-bohumila-hrabala-jsem-presvedcen-ze-spachal-sebevrazdu.html>

62 Naughton, James. “Translator’s Note”. *Total Fears: Selected Letters to Dubenka*. Trans. James Naughton (Prague: Twisted Spoon Press, 1998), p. 203.

ว่าทางออกง่าย ๆ แบบนี้นั้นไม่เข้าที่ ฉันจะต้อง
 ประสบพบเจอความรู้สึกที่ว่าโลกทั้งใบนั้นเจ็บปวด
 รวดร้าวกว่าอีกคำรบหนึ่ง เฉกจักรพรรดิองค์สุดท้าย
 ของจีนที่ทางการไม่ได้ลงโทษประหารชีวิตแต่
 ล้างสมองถึงสิบสองปีเพื่อให้จำว่าได้ทำอะไรบ้าง
 เพื่อไม่ให้ไปถึงจุดสูงสุดแห่งความว่างเปล่า แต่ให้
 ไปถึงสถานะของการเป็นสามัญชนที่ออกไปซื้อข้าว
 ของนอกบ้านเหมือนทุกคน เพื่อให้จักรพรรดิ
 กลายเป็นมนุษย์เดินดิน ดังนั้นทุกวันฉันจะไปนั่ง
 รถเมล์ นี่คือการสารภาพบาปอันเกี่ยวโยงกับการ
 เดินทาง ฉันเดินทางไปกลับเมือง ๆ หนึ่งภายในวัน
 เดียวกัน เช่นเดียวกับบรรดารถไฟ และเครื่องบินที่
 มีทั้งขาไปและขากลับ⁶³

เช่นเดียวกับการโดยสารรถเมล์ไปและกลับเมือง ๆ หนึ่งภายในหนึ่งวันโดยไม่ได้
 ลงจากรถ จะเห็นว่าทั้งในงานเขียนและชีวิตจริงในวาระสุดท้าย ฮราบัลไม่เพียง
 ยึดยึด "จุดหมายปลายทาง" แห่งความคิดหรือข้อสรุปอันเป็นสารัตถะและ
 เป็นสรณะให้ผู้อ่านงานเขียนและผู้ติดตาม "อ่านชีวิต" ของเขา สำหรับนัก
 เขียนที่ถูกทางการเพ่งเล็งและถูกเพื่อนฝูงประณาม ความกำกวมและความยก
 ย่อนอันสะท้อนในแก่นเรื่อง เนื้อหา และกลวิธีการเขียน—ที่ล้วนเลี่ยงการแสดง
 ออกทางการเมือง—กลับสะท้อนสาระและจุดยืนทางการเมืองที่สำคัญของเขา
 นั่นคือ การใช้ชีวิตของคน ๆ หนึ่งนั้นไม่มีสูตรสำเร็จ ความเป็นมนุษย์และความ
 เป็นปัจเจกชนเสรีนั้นไม่มีวันตาย ไม่มีผู้ใดมาควบคุมบังคับให้เรื่องราวของใคร
 จบอย่างตายตัวได้ งานเขียนของโบฮูมิล ฮราบัลและการใช้ชีวิตจึงเป็นขบถต่อ
 เบ็ดเสร็จนิยมในทุกรูปแบบ ไม่แปลกที่เขาได้รับขนานนามว่าเป็นหนึ่งในนัก
 เขียนเช็กผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งศตวรรษที่ 20⁶⁴ วาดซลัฟ ฮาเวลเองได้ยกย่องแต่

63 Hrabal, Bohumil, "The Magic Flute". *Total Fears: Letters to Dubenka*. Trans. James Naughton (Prague: Twisted Spoon Press, 1998), pp. 11-12.

64 "Bohumil Hrabal". *Los Angeles Review of Books*. <https://lareviewofbooks.org/author-page/bohumil-hrabal>

ยืนยันอย่างจริงจังในบทสนทนากับฮราบัลว่าฮราบัลควรจะได้ดำรงตำแหน่ง
เป็นประมุขแห่งรัฐเช่นเดียวกับเขา⁶⁵ นับเป็นการให้เกียรตินักเขียนที่ไร้อำนาจ
เลื่องการแสดงออกทางการเมือง และรักการพล่าม/ถ้อยอย่างสูงสุดและย้อนแย้ง
ที่สุดในบรรณพิภพและเวทีการเมืองโลก

ภาพถ่ายในฉบับเสื่อทองคำเมื่อ ค.ศ. 1994 จากซ้ายไปขวา:

โบฮูมิล ฮราบัล นักเขียน วาตสลัฟ ฮาเวล ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ
เช็ก บิล คลินตัน ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา และแมเดลลิน ออลไบรต์
รัฐมนตรีต่างประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา⁶⁶

65 Kaczorowski, Aleksander. "Was Bohumil Hrabal a Politically Engaged Writer?". *Aspen Review Central Europe* (1.2006) <http://www.aspeninstitute.cz/en/article/1-2016-was-bohumil-hrabal-a-politically-engaged-writer/>

66 ภาพจาก: <http://www.vaclavhavel.com/src/2D/10262.jpg>

การศึกษาชีวิตและผลงานของ โบฮูมิล ฮราบัล จะทำให้ผู้อ่านมิเพียงเข้าใจประวัติศาสตร์ของภูมิภาคยุโรปกลางหรือประวัติศาสตร์การเมืองโลก หากยังเห็นภัยอันตรายอันยิ่งใหญ่ของระบอบเผด็จการ นั่นคือความสำเร็จในการสร้างและหล่อเลี้ยงบรรยากาศแห่งความหวาดกลัวและหวาดระแวงอันมิเพียงทำลายชีวิตและความหวังของประชาชน ทำให้ภาวะพล่อยวาง ไม่อยากมีส่วนร่วมทางการเมือง หากยังเป็นปัญหาระดับประเทศ ส่งผลร้ายต่อมวลมนุษยชาติ ระบอบเผด็จการนี้บีบบังคับและทำลายปัญญาอันเฉียบแหลมที่สุดแห่งยุคสมัยของเรา เช่น นักเขียนอย่างมิลาน คูండราผู้เลือกที่จะอพยพออกจากประเทศบ้านเกิด แต่เพราะข่าวลือที่ว่าเขาได้สมรู้ร่วมคิดกับตำรวจคอมมิวนิสต์ จนทุกวันนี้เขายังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมเช็ก หรือนักเขียนอย่างโบฮูมิล ฮราบัล⁶⁷ ผู้ยอมโอนอ่อนปกป้องหลักอยู่ในประเทศบ้านเกิดต่อไป เป็นขบถในระดับอักษรคือเขียนงานที่ยืนหยัดและท้าทายระบอบ แต่ต้องมาเจ็บปวดและใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างเปล่าเปลี่ยวเดี๋ยวตายเพราะถูกกล่าวหาว่าสมคบคิดกับทางการ อย่างไรก็ตาม กิติ จุดจบชีวิตของฮราบัลกลับไม่ใช่จุดจบที่แท้จริง ชีวิตและงานเขียนของเขา กลายเป็นหัวข้อที่ผู้คนวิเคราะห์วิจารณ์และถกเถียงไม่รู้จบสิ้น ประสบการณ์ของเขากลายเป็นบทเรียนให้นักอ่านรุ่นหลังต่อไปได้ศึกษาสืบไป

67 McNamara, Nathan Scott. "Remembering the Lessons of Kundera and Hrabal's Czechoslovakia: How Two Writers Responded to the Pressures of an Authoritarian Government". *Literary Hub* (15 December 2016) <http://lithub.com/remembering-the-lessons-of-kundera-and-hrabals-czechoslovakia>

บรรณานุกรม

จินดารัตน์ โพธิ์นอก. “มลลักษณะทางสังคม(๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๑)” สำนักงาน
ราชบัณฑิตยสภา. <http://www.royin.go.th/?knowledges=%E0%B8%A1%E0%B8%A5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%97%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1-%E0%B9%91%E0%B9%94-%E0%B8%9E%E0%B8%A4%E0%B8%A8%E0%B8%88>

“ผู้นำการปฏิวัติปชต. และอดีตปธน.คนแรกของเช็ก เสียชีวิตแล้ววานนี้”,
ประชาไท (19 ธันวาคม 2554) <http://prachatai.com/journal/2011/12/38388>

“แรงงานบังคับ”. *เว็บไซต์กระทรวงแรงงาน*. 14/12/2544. <http://www.mol.go.th/anonmouse/content/terminology/forced-labour>

“Bohumil Hrabal”. *Los Angeles Review of Books*. <https://lareviewofbooks.org/author-page/bohumil-hrabal>

Charmé, Stuart Zane. *Vulgarity and Authenticity: Dimensions of Otherness in the World of Jean-Paul Sartre*. Amherst: The University of Massachusetts Press, 1993.

Hrabal, Bohumil. “A Few Sentences”. *Total Fears: Letters to Dubenka*. Trans. James Naughton. Prague: Twisted Spoon Press, 1998: pp. 46-69.

---. *Closely Observed Trains*. Trans. Edith Pargeter. London: Abacus, 1990.

- . "Cutting It Short". *Cutting It Short and The Little Town Where Time Stood Still*. Trans. James Naughton. Intro. Josef Škvorecký. London: Abacus, 1993; pp. 1-134.
- . *I Served the King of England*. Trans. Paul Wilson. New York: New Directions, 2007.
- . "Preface" *Mr. Kafka and Other Tales from the Time of the Cult*. Trans. Paul Wilson. New York: New Directions, 2015; p. ix.
- . "Strange People". *Mr. Kafka and Other Tales from the Time of the Cult*. Bohumil Hrabal. Trans. Paul Wilson. New York: New Directions, 2015; pp. 17-44.
- . "The Magic Flute". *Total Fears: Letters to Dubenka*. Trans. James Naughton. Prague: Twisted Spoon Press, 1998; pp. 9-22.
- Fawn, Rick. *The Czech Republic: A Nation of Velvet*. Amsterdam: Harwood Academic Publishers, 2000.
- Fowkes, Ben. *Eastern Europe 1945-1969: From Stalinism to Stagnation*. Oxon; New York: Routledge, 2013.
- Kaczorowski, Aleksander. "Was Bohumil Hrabal a Politically Engaged Writer?". *Aspen Review Central Europe* (1.2006). <http://www.aspeninstitute.cz/en/article/1-2016-was-bohumil-hrabal-a-politically-engaged-writer/>
- Kuhlman, Martha. "The Silence of the Page Une trop bruyante solitude: The Graphic Novel Adaptation of Too Loud a Solitude by Bohumil Hrabal". *European Comic Art* 1.2. ISSN 1754-3797 (print) 1754-3800 (online). Liverpool: Liverpool University Press, 2008; pp. 157-171.

- McNamara, Nathan Scott. "Remembering the Lessons of Kundera and Hrabal's Czechoslovakia: How Two Writers Responded to the Pressures of an Authoritarian Government". *Literary Hub*. 16 December 2016. <http://lithub.com/remembering-the-lessons-of-kundera-and-hrabals-czechoslovakia>
- Naughton, James. "Translator's Note". *Total Fears: Selected Letters to Dubenka*. Trans. James Naughton. Prague: Twisted Spoon Press, 1998: p. 203.
- Němcová, Jeanne. "Introduction". *Czech and Slovak Story Stories*. Ed. Trans. With Intro. Jeanne W. Němcová. London: Oxford University Press, 1967: pp. vii-xv.
- Nový, Lubomír, Jiří Gabriel and Jaroslav Hroch. Eds. *Czech Philosophy in the XXth Century*. Czech Philosophical Studies, II. Cultural Heritage and Contemporary Change series 1Va. Eastern and Central Europe, Volume 4. Washington D.C.: Paideia Publishers & The Council for Research in Values and Philosophy, 1994.
- Pine, Lisa. *Education in Nazi Germany*. Oxford; New York: Berg Publishers, 2010.
- Posposzyl, Tomas and Jen Nessel. "Arcades: Bohumil Hrabal, 1914-1997". *The Nation*. 30 June 1997: p. 33-34.
- Prevost, Verbie Lovorn. "Bohumil Hrabal". *Salem Press Biographical Encyclopedia*. January, 2016.
- Schmidt, Klaus M. "In Germany Things Have Always Been Done Properly, Pursued to Their Utmost". *The European Legacy* (17:5), 2012: pp. 675-680.

- Sehgal, Parul. "Invisible Designs". *The New York Times*. 12 January 2016. http://www.nytimes.com/2016/01/17/books/review/invisible-designs.html?_r=0
- Škvorecký, Josef. "Introduction". *Cutting It Short and The Little Town Where Time Stood Still*. Bohumil Hrabal. Trans. James Naughton. London: Abacus, 1993: pp. ix-xviii.
- "Times and life: Ten facts about Bohumil Hrabal". *penguin.co.uk*. 2016. <https://www.penguin.co.uk/articles/on-writing/times-and-life/2016/mar/ten-facts-about-Bohumil-Hrabal/>
- Williams, Kieran. *The Prague Spring and its Aftermath: Czechoslovak Politics, 1968-1970*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Wilson, Paul. "Translator's Afterword". *Mr. Kafka and Other Tales from the Time of the Cult*. Bohumil Hrabal. Trans. Paul Wilson. New York: New Directions, 2015: pp. 137-142.
- "Bohumil Hrabal". *Osobnosti.cz*. 2016. <http://www.spisovatele.cz/bohumil-hrabal#cv>
- Hrabal, Bohumil. *Příliš hlučná samota*. Epilogue. Mlián Jankovič. Praha: Odeon, 1989.
- . "Sešitek nerozlišujících pozornosti". *Domáci úkoly z pilnosti*. Praha: Československý spisovatel, 1982: pp. 36-42.
- Hrubý, Dan. "Lékař, který léčil Bohumila Hrabala: Jsem přesvědčen, že spáchal sebevraždu". *Reflex.cz*. 26.3.2014. <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/55485/lekar-ktery-lecil-bohumila-hrabala-jsem-presvedcen-ze-spachal-sebevrazdu.html>

- "Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet (1965)". *bohumil-hrabal.cz*. 2014. <http://www.bohumil-hrabal.cz/inzerat-na-dum-ve-kterem-uz-nechci-bydlet/>
- "Jiří Menzel". *Česko-Slovenská filmová database*. 2016. <http://www.csfd.cz/tvurce/968-jiri-menzel/>
- "JUDr. Bohumil Hrabal". *Internetová Encyklopedie dějin Brna*. 24.11.2016. http://encyklopedie.brna.cz/homemmb/?acc=-profil_osobnosti&load=2697
- Nezbeda, Ondřej. "Hrabal v osidlech cenzury". *Respekt*. 22.3.2014. <https://www.respekt.cz/z-noveho-cisla/hrabal-v-osidlech-cenzury>
- "Vyšla neoficiálně verze knihy Obsluhoval jsem anglického krále". *deník.cz*. 1.1.2015. http://www.denik.cz/ostatni_kultura/vysla-neoficialne-verze-knihy-obsluhoval-jsem-anglickeho-krale-20150101.html
- "Život a dílo Bohumila Hrabala". *100. výročí narození Bohumila Hrabala*. 2013. <http://www.hrabal-nymburk.cz/index.php?stranka=zivotopis>